

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра психології, педагогіки і фізичного виховання

Кваліфікаційна робота магістра з педагогіки на тему:
«ШКІЛЬНЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДОМ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»

Допущена до захисту
« ____ » листопада 2020 року

Студентки групи СОа 55-19
факультету германської філології
освітньо-професійної програми
«Англійська мова і друга
Західноєвропейська мова,
Зарубіжна література, методика
навчання
іноземних мов і культур
у вищих навчальних закладах»
за спеціальністю 014 Середня освіта
Іваник Вероніки Василівни

Завідувач кафедри психології,
педагогіки і фізичного виховання
_____ Матвієнко О. В.

Науковий керівник:
доцент, кандидат педагогічних наук
Чернуха А. М.
Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРИТИЧНІ ЗАСАДИ ШКІЛЬНОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	
1.1. Історія розвитку учнівського самоврядування в закладах середньої освіти України.....	5
1.2. Аналіз сучасного стану, труднощі та недоліки шкільного самоврядування в організації життя школи.....	9
1.3. Вплив шкільного самоврядування на виховання та розвиток учнів.....	19
Висновки до розділу 1.....	29
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ШКІЛЬНОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УПРАВЛІННІ ШКОЛОЮ	
2.1. Оптимізація змісту, форм організації та методів впровадження шкільного самоврядування в управлінні закладом загальної середньої освіти.....	30
2.2. Інновації шкільного самоврядування в управлінні сучасним закладом загальної середньої освіти.....	40
2.3. Методичні рекомендації щодо впровадження шкільного самоврядування в управлінні закладом загальної середньої освіти.....	51
Висновки до Розділу 2.....	60
ВИСНОВКИ.....	62
РЕЗЮМЕ.....	65
SUMMARY.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	67

ВСТУП

Реформування національної освіти на сучасному етапі в Україні позначилося загальною демократизацією, що сутнісно виявляється у визнанні педагогів, учнів та їхніх батьків повноправними суб'єктами освіти, її керівних і виконавчих ланок. Кожен із них може брати участь у вирішенні проблем навчально-виховного процесу в межах своєї компетенції, має право вибору навчального середовища та індивідуальних форм досягнення освітніх цілей [3, 27]. Вхідження України до європейського освітнього простору актуалізує соціальний, педагогічний та економічний аспекти проблеми управління освітою. Адже управління є невід'ємною складовою функціонування будь-якого механізму, у тому числі соціального, яким є навчальний заклад. Для управління характерна наявність об'єкта управління – групи людей, механізму, явища, на який спрямовані управлінські дії. Загальні інтеграційні та демократичні процеси проникають таким чином у сферу управління освітою (на урядовому державному, регіональному зовнішньому та внутрішньому шкільному рівнях) [2]. Значне місце в сучасних дослідженнях посідає розгляд процесів і явищ, пов'язаних з організацією й управлінням освітою. Зокрема, це питання про форми й методи управління на різних рівнях, менеджменту освіти, фінансування її ланок, принципи організації мереж навчальних закладів, вивчення практичного досвіду національних шкіл та зіставний аналіз практики внутрішнього управління й інспектування навчальних закладів провідних країн світу. Визначення загальних механізмів управління, розробка моделі ефективної управлінської діяльності було предметом наукового дослідження Ф.Тейлора, принципи управління освітою розробляли Г.Грант, А.Файоль. Останній уважав управління наскрізним універсальним процесом, ієрархічно організованою діяльністю, завдяки якій визначається оптимальний спосіб групування робіт, розподіл повноважень, відповідальності на різних рівнях організації [1; 4].

Метою роботи є теоретично проаналізувати та практично розглянути процес організації шкільного самоврядування.

Об'єкт: шкільне самоврядування.

Предмет: процес організації шкільного самоврядування.

Завдання роботи:

- 1) Проаналізувати розвиток учнівського самоврядування в закладах середньої освіти України;
- 2) Здійснити аналіз сучасного стану, труднощі та недоліки шкільного самоврядування в організації життя школи;
- 3) Розглянути вплив шкільного самоврядування на виховання та розвиток учнів.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ШКІЛЬНОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

1.1.Історія розвитку учнівського самоврядування в закладах середньої освіти України

Метою освітньої діяльності є адаптація учнів до сучасного суспільства, в якому буде відбуватися їхнє майбутнє життя. Найбільш ефективні системи освіти спрямовані на розвиток тих якостей, які дозволяють людині комфортно почувати себе в суспільстві. Сучасному суспільству потрібні люди, здатні приймати самостійні рішення в ситуації вибору, здатні до співпраці, які характеризуються мобільністю, динамізмом, конструктивністю, є готовими до міжкультурної взаємодії, з почуттям відповідальності за долю країни і економічне процвітання. Одним зі шляхів розвитку та навчання таких майбутніх громадян є учнівське самоврядування [2; 17; 34].

В контексті огляду розвитку учнівського самоврядування в Україні доцільно звернутися до його витоків та розглянути світовий досвід. В історії учнівського самоврядування можна виділити окремі періоди. Розглянемо кожен з них. Перша згадка про шкільне самоврядування та його організацію відноситься до XVI століття. У 1531- 1556 роках. в Голдберг (Сілезія) працювала латинська школа, яку очолив Валентин Троцендорф. Він був першим учителем, який використовував учнівське самоврядування, спеціально організоване в школі для громадянського виховання. У школі кожен місяць обирався сенат з 15 учнів, який вивчав і вирішував конфлікти, що виникали. Учні брали участь в різних соціальних завданнях [27].

Суттєвий вплив на розвиток ідеї шкільного самоврядування зробили ідеї чеського гуманістичного вчителя, «батька педагогіки» Я.А. Коменського (1592-1670). Він звертає особливу увагу на те, що точний порядок школи повинен бути запозичений з природи, що необхідно починати з спостережень за цими процесами, які природа проявляє всюди в своїх діях. У своїх роботах Я.А. Коменський намагається встановити закони освіти за аналогією з природними «фундаментами», законами природи. Важливо, що, за словами Я.А. Коменського в школі, діти не тільки вивчають науки, а й виховуються

як майбутні громадяни. Він пропонує школі організувати щось на зразок «самоврядування», в якому він хоче бачити віддзеркалення суспільства, державної системи дорослих. Я.А. Коменський вважав за необхідне, щоб школа загалом і кожен клас окремо «представляли державу зі своїм сенатом і його президентом, зі своїм консулом або суддею, або претором». Іншими словами, Я.А. Коменський хотів, щоб кожен клас і школа загалом були спільнотою, яке обговорює загальні справи. Це означає, що молоді люди повинні «жити в цьому виді діяльності» [11; 18].

Доцільно згадати також російських педагогів, які мали вагомий вплив на розвиток цієї науки, оскільки їхні ідеї втілювалися на українських землях, які в той час належали до території Росії. Важливими є освітні погляди К.Д. Ушинського, які можна систематизувати наступним чином:

- ✓ Ідея громадянської освіти.
- ✓ Вимога загального обов'язкового навчання дітей обох статей рідною для них мовою
- ✓ Вивчення фізичних і психічних характеристик учнів, вплив «ненавмисного утворення» (тобто соціальних середовища), з урахуванням рівня культури кожного учня і духу часу.
- ✓ Підтримка в процесі навмисного («ненавмисного») навчання досягненням «антропологічних наук», тобто наук про людину: філософії, політичної економії, історії, літератури, психології, фізіології, анатомії і т. д.
- ✓ Повага історичної спадкоємності поколінь в процесі освіти, яке «... шляхом вдосконалення може відштовхнути межі людської сили: фізичної, розумової і моральної».
- ✓ Розвиток активної і творчої особистості, яка включає в себе об'єднання процесу виховання, освіти і діяльності молоді в її різних формах. [34]. Повага до найважливішого дидактичного принципу: в оволодінні процесом пізнання основна роль належить думки, а не пам'яті.

К.Д. Ушинський в певний період свого життя активного вивчав європейський досвід організації школи та вважав, що учнівське

самоврядування є одним із способів виховання учнів та навчання їх тим навичкам, які можуть їм знадобитися в дорослому житті.

Вже в Радянському Союзі вагомий внесок у відновлення теорії самоврядування, а також в практику його розвитку здійснив А. С. Макаренко, який переконливо виявив і розкрив основні елементи системи управління життям шкільного колективу: постановка цілей, планування, організація і самоврядування. Вершиною шкільної автономії в 20-30-ті роки можна вважати створена А.С. Макаренко комуна ім. Ф. Дзержинського, все управління життям комуни здійснювалося самими комунарками. Система автономії муніципалітету містилася в «Конституції країни ФЕД». Відповідно до цього верховним органом комуни були загальні збори комунарів, які мало право заборони будь-яке рішення нижчого рівня [29].

У 20-30-ті роки. ХХ століття в усьому Радянському Союзі існувала ефективна система учнівського самоврядування. Всі його елементи зіграли важливу роль в становленні і розвитку радянських шкіл. Одним з найважливіших принципів організації дитячого колективу і його діяльності є участь дітей в управлінні справами їхньої спільноти. Все це робиться в рамках новаторських і комсомольських організацій, що існували в той час в 1920-і роки [10; 47].

З середини 1930-х років почалося зниження рівня поширення учнівського самоврядування через значні порушення освітніх принципів в управлінні школами та скорочення освітньої роботи до «освітньої діяльності». Іншими словами, школярі не мали можливості брати участь в учнівському самоврядуванні, діяльність школи була зосереджена виключно на освітньому процесі [7; 9].

В середині 1950-х років в учнівському самоврядуванні з'явилися нові форми роботи, вони були пов'язані з сільською школою: виробничі бригади, середні школи, якими керували загальні збори профспілкових об'єднань і т. д. З 1960-х років починається розширення сфери діяльності органів самоврядування дітей. Кожному учню пропонується брати участь в

діяльності учнівського колективу. Школяр може виступати в якості відповідального організатора або консультанта в області тих ситуацій та випадків, коли він більш обізнаний і досвідчений. У 1970-1980 роках широко використовується «Комунарська методика». «Комунарська методика» – це система прийомів і організаційних форм виховання учнів шкільного віку, спрямованих на розвиток і творчий розвиток освітнього колективу в процесі спільної діяльності дітей і дорослих» [47]. Ця методологія дозволила включити всіх дітей в активну неформальну діяльність і пропонувати чергування керівництва і підпорядкування в процесі самоврядування, а також досвід ключових справ.

1.2. Аналіз сучасного стану, труднощі та недоліки шкільного самоврядування в організації життя школи

Учнівське самоврядування як форма організації життєдіяльності колективу учнів, що забезпечує розвиток їхньої самостійності в прийнятті та реалізації рішення для досягнення суспільно значущих цілей [3], при певних

умовах може сприяти вирішенню проблеми формування і розвитку соціальної активності особистості, лідерських якостей. В. Сергієнко вважає, що самоврядування – це режим спільного і самотійного життя, в якому кожна дитина і підліток може визначити своє місце і реалізувати свої здібності і можливості [67]. Бережний, С., Тарновська А. визначають самоврядування як форму організації життєдіяльності колективу учнів, забезпечуючи розвиток їхньої самотійності в прийнятті та реалізації рішення для досягнення суспільно значущих цілей [6]. За допомогою учнівського самоврядування вирішуються такі завдання як: виховання громадянина з високою демократичною культурою, здатного до соціальної творчості, який вміє діяти в інтересах вдосконалення своєї особистості, суспільства і Вітчизни; формування таких якостей особистості, які дозволили б їй самотійно включатися в необхідні суспільству соціальну діяльність і відносини. За своєю природою діти – це творці, лідери, які прагнуть щось робити, відкривати, створювати. Потрібно таку енергію направити в корисне русло, допомогти їм в благих намірах. Інакше все це проявиться на вулицях, в підвороттях, на дискотеках. Саме органи учнівського самоврядування повинні стати не короткостроковою програмою або разовим заходом, коли діти лише «грають в демократію». Все це слід направити на виховання кращих якостей особистості, на самовиховання, використовуючи потенціал колективної участі, дисципліни, до якої спонукають спільні суспільно значущі справи [3, 4]. Беручи участь в діяльності органів дитячого самоврядування, школярі включаються в різнобічну позаурочну діяльність, ділове спілкування з дорослими на рівноправній основі, залучаються в практику громадянської поведінки і соціальної діяльності.

Для досягнення самоврядування в сучасному освітньому закладі необхідно вирішити ряд проблем, таких як – формальне функціонування органів самоврядування, без урахування думки і бажання самих учнів. Принцип самодіяльності та ініціативи в роботі з учнями нерідко ігнорується. Педагоги мають прямиий тиск на громадську думку школярів, самоврядування

організовується за формою, але не за своєю суттю. Таким чином, мета шкільного самоврядування – сприяти формуванню особистості, яка саморозвивається, виховувати у кожного члена шкільного колективу демократичну культуру, громадянськість, стимулювати до соціальної творчості, вмінню діяти в інтересах вдосконалення своєї особистості, суспільства, Батьківщини [28; 35; 56].

Система шкільного самоврядування має три рівні. Перший (базовий) – учнівське самоврядування в класах, другий – шкільне учнівське самоврядування, загальношкільні самоврядування. Аналіз проблеми дозволив виявити і систематизувати умови, реалізація яких сприятиме ефективному самоврядуванню в школі [67].

Соціально-педагогічні умови:

- ✓ опора в роботі з учнями на провідні принципи діяльності, теорію виховного колективу і педагогічної діагностики; розуміння психологічних і вікових особливостей і можливостей учнів, їхніх індивідуальних якостей;
- ✓ включення в роботу з органами учнівського самоврядування по можливості більшої кількості педагогів школи;
- ✓ формування позитивного ставлення батьків до роботи органів учнівського самоврядування та залучення їх до участі в їх діяльності;
- ✓ використання в роботі органів учнівського самоврядування традицій, ритуалів, змагання, ігри, форм колективного, групового та індивідуального заохочення громадської активності школярів;
- ✓ позиція співпраці педагогів і учнів у спільній діяльності [21].

Психологічні умови:

- ✓ ціннісно-орієнтаційна єдність і згуртованість шкільного і первинних колективів учнів;
- ✓ сприятливий психологічний клімат в школі, переважно мажорний настрій в ньому;

- ✓ надання кожному учневі такої ролі в органах учнівського самоврядування, яка відповідає його нахилам та інтересам, дає можливість для самореалізації;
- ✓ зближення формальної і неформальної структур первинних і шкільного колективів учнів за рахунок розширення системи доручень відповідно до інтересів;
- ✓ розвиток ділового співробітництва, психологічної сумісності, взаємної довіри, поваги, взаємодопомоги і взаєморозуміння між учасниками самоврядування;
- ✓ вироблення цілей, цінностей, визначення єдиних норм і принципів спільної діяльності і взаємин всіх учасників самоуправлінської діяльності;
- ✓ психологічно обґрунтована позиція і зацікавленість педагогів у розвитку учнівського самоврядування та ін [28; 40].

Правові умови: Статут школи, Положення про самоврядування учнів у школі, кодекс прав і обов'язків учня в школі [1, 14].

Вважаємо, що учнівське самоврядування надає дітям можливість самореалізації, самоствердження, саморозвитку та самовиховання. Представляючи інтереси всього учнівського колективу, школярі можуть організовувати і проводити ті справи, які їм цікаві, при цьому виявляючи і розвиваючи свої здібності. Важливим є не тільки результат спільної діяльності школярів, а й сам процес. Належність до дружнього колективу учнів – органу учнівського самоврядування, об'єднаному спільними цілями, інтересами, цінностями – має важливе значення для підлітків, надає їм можливість спілкування, адже саме воно є провідним типом діяльності в цьому віці. Не слід думати, що позитивні якості особистості будуть виховуватися у дітей стихійно, самі по собі, варто лише ввести в дитячому колективі самоврядування, тут необхідною є допомога педагогів і батьків.

З цією метою використовуються методи розвитку учнівського самоврядування: метод відповідального поручительства; метод особистого прикладу; метод переконання; метод громадської думки; метод заохочення;

гри; змагання; традиції. Успішно функціонуюча система учнівського самоврядування в загальноосвітньому закладі сприяє розвитку особистості школярів, так як в процесі самоуправлінської діяльності у підлітків розвиваються їхні здібності, комунікативна культура, лідерські якості, виробляються соціально значущі якості (активність, відповідальність, чуйність), вони освоюють соціальні ролі, набувають певні знання і навички, вчаться планувати, здійснювати і аналізувати власну діяльність. Шкільне життя стає для них цікавим та насиченим. У зв'язку з цим в сучасній школі необхідним є створення і розвиток учнівського самоврядування, ефективного функціонування якого дає позитивні результати [41; 58].

Розвиток учнівського самоврядування можливий тільки в тому випадку, якщо воно забезпечене грамотною педагогічною підтримкою.

Головний сенс самоврядування полягає в тому, що з його допомогою учасники шкільного життя отримують можливість впливати на шкільну політику – як через участь у прийнятті рішень, якими керується адміністрація навчального закладу, так і через власну активність в управлінні внутрішньо-шкільними процесами. Самоврядування робить шкільне життя предметом спільної творчості всіх його учасників. З визначення самоврядування зрозумілим, що воно є самостійною, спільною діяльністю учнів і виникає тільки тоді, коли є конкретна область їхньої життєдіяльності, яка може бути повністю віддана в їхнє управління. Слід зазначити, що таке рішення не буває простим для педагогів, тому що така діяльність не мала б жодним чином контролюватися педагогами і може стати джерелом руйнування виховної системи [18]. У той же час з теорії самоорганізації відомо, що саме такі зони хаосу і стають джерелами розвитку, оновлення системи. Справжнє дитяче самоврядування – не в копіюванні дорослих органів управління, різних «пірамід влади» і тим більше не в наявності так званих «днів самоврядування (які, як правило, стають лише грою дітей «в шкільну адміністрацію» і «в вчителів»)). Сенс дитячого самоврядування полягає в тому, щоб діти здобували особистий досвід демократичних відносин і здатність до його

рефлексії. На думку Б.С. Набоки, процес самоврядування мало відрізняється від процесу управління: і тут, і там постановка цілей, реалізація їх в діяльності, аналіз результатів і висунення перспектив.

Дитяче самоврядування проте має особливості. Постановка цілей, висунення перспектив, складання програми їхньої реалізації – все це повинні робити самі діти; інакше це навряд чи можна буде назвати самоврядуванням. Діти, однак, всього цього робити не вміють. І ось тут у дорослих з'являється спокуса все зробити самим: «видати» цінну перспективу, захопити дітей чимось, що здається дорослим захоплюючим. В результаті діти погоджуються, голосують «за», але не захоплюються. І тоді навіть продуманий педагогом план залишається на папері або виконується формально. Але, підкреслює як Б.С. Набока, припустимо, що вчителям вдалося захопити дітей якоюсь привабливою ідеєю. Тепер треба її реалізувати, тобто організувати колективну діяльність, насичену контактами і зв'язками, актами взаємодопомоги, ситуаціями змагальності, успіху, творчості. Далеко не кожен учитель вміє це робити, і не кожна дитина тим більше. Тоді визначаються відповідно до плану робочі зони, призначаються відповідальні, складаються графіки, і учні відпрацьовують свої «борги». Створюється видимість колективної роботи. Колективні ж відносини при цьому не складаються. Підведення підсумків та аналіз результатів теж вимагають спеціальних навичок. Інакше з могутнього засобу формування у дітей почуття господарів школи виходить щось на зразок «самі придумали, самі зробили і дивіться, що у нас що вийшло», цей процес перетворюється на формальність. Зовсім інша справа, коли підведення підсумків - творчий звіт, свято. Такому підведенню підсумків треба вчитися і педагогам, і дітям. Навчитися підводити підсумки порівняно легко; набагато складніше аналізувати виховний ефект того, що зроблено. Який результат реалізовані події мали для розвитку колективу, для задоволення соціально цінних потреб дітей? Які були труднощі і накладки? Хто залишився в стороні і чому? Такий аналіз необхідний: саме він є запорукою того, щоб наступний управлінський

цикл був більш продуктивним, щоб дитяче самоврядування розвивалося не тільки вшир – за рахунок самостійного вирішення нових завдань, а й вглиб – за рахунок їх більш осмисленого і продуктивного виконання [65; 75].

Розглянемо типові труднощі, що виникають в різних освітніх установах при становленні і розвитку самоврядування в них. По-перше, визначення можливих сфер самоврядування учнів. Очевидно, навіть при прояві ініціативи школярів сфери господарського і фінансового управління освітньою установою не можуть бути віддані їм. По-друге, врахування віку учнів та його особливостей в процесі самоврядування. По-третє, побудова взаємин педагогів і учнів при наявності в школі самоврядування. Це, мабуть, найскладніше питання для педагогів. Сам по собі вираз «організація самоврядування», що існує в педагогічному середовищі, за великим рахунком не має право на існування, тому що передбачає активне втручання педагогів в процес самоврядування. Досягти максимальної самостійності школярів можливо в процесі послідовної, систематичної підготовки учнів до самоврядування. У цьому процесі педагогам повинна належати вирішальна роль [18; 25]. Нерідко шкільним педагогам доводиться стикатися і з такою проблемою як небажання школярів брати участь у самоврядуванні, брати на себе відповідальність за ту чи іншу справу. «Навіщо нам головний біль, зайві турботи, та й часу шкода» – можна почути від старшокласників, на плечі яких нерідко лягає основний тягар організації шкільних справ, участі в реалізації різних проектів.

Велике значення для нормального функціонування системи шкільного самоврядування відіграє та нормативна-правова база, на підставі якої формується і розвиває конкретна модель самоврядування в конкретному виховному закладі.

Кожен орган учнівського самоврядування вибудовує план діяльності, цілі та завдання самостійно. Напрямок діяльності органу залежить від того, які завдання їм переслідуються. Можна виділити базові завдання, на основі яких формується діяльність майже всіх органів учнівського самоврядування.

Основними (базовими) завданнями органів учнівського самоврядування можна вважати:

- ✓ створення умов для всебічного розвитку особистості;
- ✓ представлення інтересів учнів в органах управління;
- ✓ підтримка і розвиток інтересів учнів;
- ✓ допомога учням в реалізації своїх здібностей в різних сферах діяльності;
- ✓ надання допомоги в соціальному захисті прав і свобод учнів;
- ✓ підтримка учнівської ініціативи.

Дані завдання дозволяють органам учнівського самоврядування сформулювати цілісну програму діяльності спрямовану на реалізацію цілей.

Можна виділити кілька напрямків діяльності органів учнівського самоврядування:

представницький напрямок – включає в себе участь учнівської ради в обговоренні шкільних проблем і прийнятті рішень, а так само участь у роботі органів загальношкільного самоврядування;

вирішення конфліктів – врегулювання внутрішньо-шкільних конфліктів за принципом добровільності;

інформаційний напрямок – інформування учнів про діяльність шкільної ради;

шефський напрямок – шефство старших над молодшими;

зовнішні зв'язки – організація взаємодії з позашкільними структурами;

організаторський напрямок – підтримка закладів дозвілля та інших ініціатив школярів;

правозахисний напрям – захист прав учнів.

Однак, наведений список далеко не вичерпний. Це говорить про те, що в органі учнівського самоврядування необхідно створювати структурні підрозділи.

З дня заснування і протягом усього часу своєї діяльності органи учнівського самоврядування стикаються з рядом проблем. Якись із них є

локальними, а деякі виходять за межі повноважень органу учнівського самоврядування.

Можна класифікувати ряд усталених проблем.

1. Впровадження учнівського самоврядування «зверху».

Іншими словами ініціатором створення органу учнівського самоврядування виступає структура, під контролем якої знаходиться школа, як правило регіональне управління освіти, яке найчастіше, абсолютно не уявляючи як йдуть справи в школі, знає «як краще» або «як треба».

На жаль такий підхід, нав'язування цілей і завдань органу учнівського самоврядування, не може привести до позитивних результатів. Найчастіше такі структури розпадаються через не збіги цілей і завдань учнів з цілями і завданнями зовнішньої освітньої установи.

2. Розуміння учнівського самоврядування як гри.

У деяких школах пропонуються «ігрові» форми учнівського самоврядування. Створюються організаційні структури («президент», «міністерства», «парламент»), але насправді вони просто є органами виконуваними вже названі плани, які формуються директором школи і завучами.

Таке самоврядування взагалі складно назвати самоврядуванням – це скоріше спектакль майстерно поставлений директором школи.

3. Не бажання дітей брати участь в органах учнівського самоврядування.

В органах учнівського самоврядування існує постійна нестача в кадрах, тому коли діти закінчують школу, їм на зміну повинні приходити нові. Але далеко не завжди сучасні діти готові прийти в таку структуру, готові перевірити себе на міцність. Тому виникає питання про мотивацію дітей.

Школярі не знають на скільки важливий їхній голос, не підозрюють про свої права і про те, що здатні впливати на життя школи. Тому більшість з них вважає учнівське самоврядування безглуздом. Тим самим всі спроби органу

учнівського самоврядування набрати новий склад виявляються невдалими, що веде до повільного «вимирання» органу учнівського самоврядування.

4. Нестача кваліфікованих педагогічних кадрів.

За кожною «Радою шкільних справ», «Районною радою старшокласників», «Учнівська рада» стоїть куратор, людина який представляє дитячий голос в «світі» дорослих.

Куратори – це ідейні люди, які надихають дітей на подвиги, на їхніх плечах тримається самоврядування. Але рано чи пізно куратори припиняють свою діяльність, в силу тих чи інших життєвих обставин, і на зміну їм прийти нікому. Педагогічні університети готують вчителів предметників, вчителів початкових класів, але вони не готують фахівців в області учнівського самоврядування. Іншими словами такі «куратори» прирікають органи учнівського самоврядування на повільну загибель.

5. Брак фінансування.

Діяльність органів учнівського самоврядування та здійснювані ними проекти вимагають тих чи інших матеріальних витрат.

Існує два способи фінансування органів учнівського самоврядування:
за рахунок коштів навчального закладу;
від незалежних спонсорів.

Найчастіше практикується другий спосіб, він мається на увазі самостійне знаходження спонсора, щоб в подальшому отримувати від нього фінансування. Це досить складний процес і не всі органи учнівського самоврядування здатні самостійно знайти собі спонсора.

Тут викладені лише глобальні проблеми учнівського самоврядування, в дійсності проблем набагато більше і вони значно варіюються за ступенем складності рішення.

1.3. Вплив шкільного самоврядування на виховання та розвиток учнів

Шкільний процес складається з двох взаємопов'язаних частин – навчання і виховання. Тому гострі проблеми виховання сучасного підростаючого покоління диктують необхідність підвищення ефективності виховної роботи саме в системі освіти. Загалом загальний соціальний фон виховання дітей в сучасній Україні визначається в багатьох аспектах як кризовий і несприятливий. Потрібно визнати, що внаслідок правової, моральної, економічної незахищеності посилилася конфліктність відносин між батьками і дітьми, підлітками та викладачами шкіл, студентами та

співробітниками вузів. Зазначені негативні тенденції супроводжуються різким зниженням виховного впливу сім'ї, школи, вузу, ЗМІ, їхньої ролі в соціалізації молоді. Спостерігається негативна тенденція підвищення кримінальної активності дітей молодших вікових груп, продовжує збільшуватися підліткова злочинність, збільшується чисельність злочинних груп, в яких разом з дорослими беруть участь підлітки, що сприяє передачі кримінального досвіду підростаючому поколінню, зростає кількість антигромадських молодіжних об'єднань, а також політичних організацій радикального спрямування, які залучають недосвідчену молодь в фашистські, екстремістські угруповання, агресивно налаштовані сектантські рухи. Витоки дитячої агресивності криються в неблагополучній соціально-психологічній атмосфері суспільства, яка, в свою чергу, пов'язана з цілим комплексом причин. До їх числа відносяться: руйнування моральних і сімейних устоїв, рання алкоголізація неповнолітніх, зростання в їхньому середовищі наркоманії. У виховному процесі беруть участь різні соціальні інститути. Чи не об'єднані ідейно і організаційно, мають різні джерела фінансування виховної діяльності, суб'єкти виховання не пов'язані ні взаємними зобов'язаннями, ні законом щодо розуміння цілей і змісту виховання дітей, сукупності дозволених засобів, параметрів формується особистості, шляхів створення умов для самовиховання дитини. Нерідко вони переслідують протилежні виховні цілі. Координація діяльності суб'єктів виховного процесу стає проблематичною. Необхідно усвідомлення всіма суб'єктами виховання того, що реалії нашого часу вимагають негайного посилення уваги до виховання підростаючого покоління.

До найважливіших принципів державної політики в галузі освіти віднесені гуманістичний характер освіти, пріоритет загальнолюдських цінностей, життя і здоров'я людини, вільного розвитку особистості, виховання громадянськості і любові до Батьківщини. Таким чином, гуманізм, моральність, патріотизм, громадянськість особистості складають перелік соціально значущих ідеалів виховання і адресовані всьому педагогічному

співтовариству. Але є і регіональні особливості у вихованні, що відображають культурно-історичну своєрідність розвитку певного краю. Вони складають ядро виховного процесу дітей і підлітків будь-якого міста, наповнюючи його своєрідністю педагогічних підходів і багатим регіональним змістом. Але для ефективності виховання підростаючого покоління недостатньо розвитку самоврядування тільки на рівні муніципальної освіти, обов'язковою умовою є формування взаємопов'язаної моделі, що включає системи самоврядування на рівні класу, школи, міста. Організація виховного процесу – це створення умов для ефективного педагогічного впливу на особистість, формування її готовності до життєвого самовизначення. Однією з оптимальних технологій реалізації завдань виховання сьогодні є створення виховного простору (на рівні сім'ї, школи, вузу, міста і ін.). Створення єдиного виховного простору міста неможливо без розвитку виховних систем у загальноосвітніх закладах, а фундаментом для виховної системи освітньої установи є система самоврядування. Головний сенс самоврядування полягає в тому, що з його допомогою учасники шкільного життя отримують можливість впливати на шкільну політику – як через участь у прийнятті рішень, якими керується адміністрація навчального закладу, так і через власну активність в управлінні внутрішньо-шкільними процесами. Самоврядування робить шкільне життя предметом спільної творчості всіх її учасників, але наскільки ефективною буде ця діяльність, залежить насамперед від дорослих. В даний час людині надана широка свобода вибору. Але в умовах дуже непростій ситуації, що викликає необхідність роботи над тими якостями дітей, які пов'язані з саморозвитком і самовдосконаленням. Однак підходи до формування якостей, пов'язаних з самоорганізацією, ще не визначені педагогічною наукою, не перевірені методикою, недостатньо апробовані, тому педагог - організатор - вихователь змушений на основі вивчення спеціальної літератури з проблеми самоорганізації розробляти моделі, адекватні тим конкретним умовам, в яких він працює. Сьогодні від школи у величезній мірі залежить, чи отримають

учні «базовий набір соціальних компетенцій» – чи стануть вони повноцінними громадянами або ж виявляться непотрібними до життя в суспільстві. Одним з напрямків побудови шкільних виховних систем є розвиток шкільного учнівського самоврядування. Однак соціальне замовлення на розвиток учнівського самоврядування може бути реалізований тільки в тому випадку, якщо він буде забезпечений грамотною педагогічною підтримкою. Закон «Про освіту» визначає два принципи управління освітньою установою: єдиноначальність і самоврядування – і дає право на участь в управлінні освітньою установою (право на самоврядування) педагогам, батькам і учням. Закон пропонує відкритий перелік форм шкільного самоврядування та відносить визначення компетенції органів самоврядування до питань, які повинні бути відображені в статуті школи. Типове положення про загальноосвітній навчальний заклад також торкається питань самоврядування в шкільному колективі. У ньому говориться, що в загальноосвітньому закладі за ініціативою дітей можуть створюватися дитячі громадські об'єднання та учні мають право на участь в управлінні загальноосвітнім закладом.

Можна говорити про те, що учнівське самоврядування має розглядатися в першу чергу в якості самостійного соціального інституту, що дозволяє учням реалізувати своє право на участь в управлінні освітньою установою. Повноправне учнівське самоврядування дає дітям серйозні важелі впливу на шкільну політику – не тільки на своє власне життя в школі, але і на життя дорослих, на прийняття тих чи інших рішень, на вибір шляхів вирішення різних проблем шкільного життя, в кінцевому підсумку – на напрям розвитку школи. Таке самоврядування – це спосіб перетворення учнів з «пасивних споживачів» освітнього процесу в його «активних замовників» [1]. Включення учнів в процес управління школою також відкриває можливість для активізації власної діяльності дітей за рішенням шкільних проблем. Школа стає об'єктом інноваційної активності учнів, а учні в свою чергу – учасниками процесу модернізації освіти [2]. Але для становлення

учнівського самоврядування як самостійного суспільного інституту повинні бути створені як мінімум наступні базові умови [3]:

- наділення учнівського самоврядування правами щодо участі в управлінні школою – реальними повноваженнями, які дають можливість серйозно впливати на шкільну політику;

- розробка технології учнівського самоврядування, що дає можливість учням і їх педагогам-наставникам проектувати і створювати системи самоврядування в умовах кожної конкретної школи;

- передача учнівському самоврядуванню ефективних технологій роботи, що дозволяють вирішувати актуальні шкільні проблеми, - це переважно технології, накопичені в «третьому секторі», використовувані в діяльності громадських організацій;

- створення системи підтримки розвитку учнівського самоврядування, в тому числі на рівні освітньої політики, в області взаємодії учнівського самоврядування зі структурами громадянського суспільства, в плані інформаційної, методичної підтримки, роботи з розвитку організаторських здібностей.

Нерідко, потрібно визнати, діти після закінчення школи виявляються не підготовленими до самостійного життя, вони не здатні швидко приймати рішення, відчувають себе невпевнено в «дорослому» житті. Надання права дітям самостійно вирішувати питання і проблеми шкільного життя дає їм можливість «тренування» самовизначення і формує ключові компетенції особистості. Безсумнівно, проблема саморозвитку дитини в діяльності дитячих організацій (об'єднань) відноситься до числа найбільш актуальних. Справжній розвиток в колективі повинен закінчуватися самовизначенням в ньому. Очевидно, це найважче в управлінні саморозвитком дитини. Необхідно відзначити, що органи самоврядування (співуправління) найкращим чином створюють умови для підвищення самооцінки, самовизначення, тобто саморозвитку дитини.

Учнівське самоврядування, забезпечуючи особистісну спрямованість освітнього процесу, активно підключає учнів до спільного з педагогами пошуку оптимальних рішень, співпраці, частковій зміні структури освітнього процесу. Тим самим акцент з виховання переноситься на саме виховання, самоврядування, розвиток і стимулювання процесу саморегуляції, формується установка на розвиток ініціативи «знизу» (окремих спільнот, груп та індивідів). Учням пропонується широкий вибір видів (дослідницька, творча, трудова, спортивна, управлінська) і сфер (організаторська, виконавська, контролююча) самостійної діяльності. Основні завдання педагога – навчити учнів включатися в соціальну групу, допомогти визначитися з вибором напрямку соціально значимої діяльності і зі ставленням учнів до самоврядування. На даному етапі під керівництвом педагогів йде формування активів класів і школи. На другому етапі – само ідентифікації організовується продуктивна діяльність постійно зростаючого учнівського активу з обов'язковим розширенням його прав і обов'язків. Розвиваються потреби старшокласників в самоаналізі, самооцінці і самоуправлінні. Розширюється зміст діяльності в області учнівського самоврядування, що значно збагачує досвід соціальної взаємодії старшокласників. Третій, етап самоорганізації, припускає активну участь учнів у діяльності учнівського самоврядування; ускладнення функцій органів самоврядування; передачу окремих управлінських функцій педагогів учнівським колективам; постійне збільшення числа старшокласників, які беруть участь в організації життя колективу; ротацію лідерських позицій. Педагог змінює позицію з «консультанта» на «партнера». У цих умовах суб'єкт суб'єктні відносини виступають як основа цілісного виховного процесу і позначають пріоритет особистісного фактору у вихованні.

До основних соціалізуючих функцій учнівського самоврядування відносять:

- само активізації – залучення як можна більшого числа членів колективу в вирішення управлінських проблем; систематична робота по розширенню сфер самоуправлінської діяльності;

- організаційне саморегулювання – здатність учнів до реалізації організаторських функцій членами учнівських колективів, стійкий вплив активу на колектив, здатність колективу самостійно змінювати свою структуру з метою більш успішного вирішення організаторських завдань;

- колективний самоконтроль – постійний самоаналіз органами самоврядування та окремими організаторами своєї діяльності і, на цій основі, пошук більш ефективних шляхів вирішення управлінських завдань. Під принципами діяльності самоврядування розуміють ті засади, які визначають головні напрямки, всю систему функціонування органів учнівського самоврядування – зміст, методи, організацію, а також відносини, що складаються між її учасниками. В організації практичної роботи радять спиратися на наступні принципи діяльності органів учнівського самоврядування:

1. Відкритість і доступність. Органи самоуправління відкриті для всіх членів учнівського колективу: всі школярі можуть прийняти участь в самоуправлінській діяльності незалежно від того, до якого первинного колективу чи об'єднання вони відносяться.

2. Добровільність і творчість. Учнівським колективам або об'єднанням надається право вільного вибору змісту діяльності, форм роботи для досягнення особистих чи колективних цілей в межах обумовленої компетенції.

3. Рівність і співробітництво. В учнівських колективах всі - і виборний актив, і рядові члени - займають рівне становище. Члени колективу ставляться в однакові умови в організації і проведення своїх справ. Первинні колективи будують взаємини на основі співробітництва і рівноправного партнерства.

4. Безперервність і перспективність. Органи учнівського самоврядування діють протягом усього освітнього процесу, здійснюваного в освітньому закладі. Органи самоврядування як самоврядні структури висловлюють інтереси і соціальні потреби самих учнів.

5. Різноманіття форм і напрямків реалізації функцій учнівського самоврядування. Органи самоврядування можуть здійснювати планування і реалізацію певних кроків щодо захисту прав та інтересів учнів у різних сферах життєдіяльності: дозвілля, навчання, різні види творчості і т.д.

6. Обумовленість структури і функцій системи учнівського самоврядування в управлінській діяльності характеристиками дитячого колективу. Залежно від різноманіття видів діяльності, багатства життя колективу, його структури, вікових особливостей учнів необхідна певна розгалуженість системи самоврядування, спеціалізація органів, чисельності та складу активу. Рівень присвоєння соціального досвіду як інтегральної характеристики соціалізації старшокласників залежить від описаних вище показників, що відповідають рівням розвитку компонентів даного процесу. На підставі цього можна прогностично виокремити наступні три групи старшокласників. До першої групи - «управлінці» - відносяться старші школярі, у яких в ході соціалізації були сформовані наступні значущі характеристики: представники даної групи мають чіткі уявлення про соціальне позиціонування, успішно узагальнюють інформацію за допомогою певних категорій чи схем; у них сформовані соціальні уявлення, поняття, судження, система знань про основи функціонування учнівського самоврядування, про традиції. «Управлінці» приймають цінність міжсуб'єктної взаємодії, позиціонують себе в соціумі адекватно соціальної ролі «член колективу». Розширення і збагачення конкретного чуттєвого досвіду у представників цієї групи відбувається як за рахунок дотримання традицій, так і за рахунок ініціювання народження нових. Вони включені в роботу органів учнівського самоврядування, в процес соціальної взаємодії; беруть на себе певну відповідальність, виконують зобов'язання,

підкоряються колективної дисципліни, демонструють чітко виражене соціальне самовизначення. Здатні висувати вимоги до самого себе, керувати мікроколективом, відстоювати свої права, співвідносити особисті інтереси з груповими і суспільними.

Другу групу - «організатори» - складають старшокласники, в ході соціалізації до яких, в силу впливу тих чи інших факторів, сформувалося ситуативно позитивне ставлення до соціуму. Ці учні мають загальні уявлення про соціальне позиціонування оцінюють інформацію за допомогою співставлення з загальноприйнятими, соціально схвалюються категоріями. У них сформована велика частина соціальних уявлень, понять, суджень. Є знання про основи функціонування учнівського самоврядування. «Організатори» в основному цінують міжсуб'єктну взаємодію, їхня позиція загалом відповідає соціальній ролі «член колективу». Саме чуттєвий досвід збагачується за допомогою дотримання і підтримки традицій. Вони соціально самовизначилися і включаються в роботу органів учнівського самоуправління, мотивуючись власними інтересами; соціальна взаємодія носить ситуативно позитивний характер; виконують зобов'язання, підкоряються колективній дисципліні. Можуть керувати мікрогрупою, співвідносити особисті інтереси з груповими і суспільними.

Третю групу «виконавців» складають школярі, ставлення до соціуму у яких носить ситуативно негативний характер. Ці старшокласники також мають загальні уявлення про соціальне позиціонування; засвоюють інформацію за допомогою співставлення з соціально-прийнятими, соціально схвалюваними категоріями. У них, як і у попередньої групи, сформована велика частина з соціальних уявлень, понять, суджень. Є знання про основи функціонування учнівського самоврядування, про традиції. Цінність міжсуб'єктної взаємодії усвідомлена недостатньо: вони позиціонують себе в соціумі як члени колективу тільки відповідно до своїх інтересів. Дотримання традицій не є основою для розвитку і збагачення конкретно чуттєвого досвіду. Такі старшокласники намагаються по можливості абстрагуватися від

усього, що відбувається в колективі. Їх соціальне самовизначення відбувається в основному в сфері навчань але пізнавальних або науково дослідницьких інтересів. «Виконавці» не включаються за власним бажанням в роботу органів учнівського самоврядування, для цього їм потрібна особлива мотивація. Соціальна взаємодія носить ситуативно негативний характер: вони частково виконують прийняті зобов'язання, підкоряються колективній дисципліні лише то в разі значущих для себе обставин. Вони не проявляють активність як керівники і організатори, насилу співвідносять особисті інтереси з груповими і суспільними. У різноманітних видах поведінкової та діяльнісної активності старший школяр проявляє вже накопичений рівень соціального досвіду і освоює новий.

З огляду на це соціальний досвід є інтегральною характеристикою соціалізації старшокласників, наступним компонентом моделі є етапи його присвоєння:

- репродуктивний: відтворення комплексу освоєних духовно моральних цінностей, еталонів взаємодії з людьми.

- пристосування: самовизначення в кін тексті соціальної ситуації, адаптація і мобілізація наявного соціального досвіду до виниклої ситуації - поява суб'єктної позиції.

- проєктивний: рефлексія процесу соціальної взаємодії, засвоєння ціннісних норм вирішення ситуації, вироблення власної стратегії поведінки.

- інтеріоризації: закріплення і перехід у внутрішній план індивіда соціальних і ціннісних норм, їх системне застосування. Даний процес носить циклічний характер, детермінований індивідуальністю старшокласників, сформованим у них на даний момент рівнем соціального досвіду і постійно мінливих умов соціуму. Відзначаємо, що учні старших класів вже мають досвід створення комплексу духовно моральних цінностей, ідеалів взаємодії з людьми, які вони освоїли в попередніх вікових періодах.

Висновки до розділу 1

Сучасному суспільству потрібні люди, здатні приймати самостійні рішення в ситуації вибору, здатні до співпраці, які характеризуються мобільністю, динамізмом, конструктивністю, є готовими до міжкультурної взаємодії, з почуттям відповідальності за долю країни і економічне процвітання. Одним зі шляхів розвитку та навчання таких майбутніх громадян є учнівське самоврядування.

В історії учнівського самоврядування можна виділити окремі періоди. Перша згадка про шкільне самоврядування та його організацію відноситься до XVI століття. У 1531- 1556 роках. в Голдберг (Сілезія) працювала латинська школа, яку очолив Валентин Троцендорф. Він був першим учителем, який використовував учнівське самоврядування, спеціально організоване в школі для громадянського виховання. У школі кожен місяць обирався сенат з 15 учнів, який вивчав і вирішував конфлікти, що виникали. Учні брали участь в різних соціальних завданнях.

Суттєвий вплив на розвиток ідеї шкільного самоврядування зробили ідеї чеського гуманістичного вчителя, «батька педагогіки» Я.А. Коменського (1592-1670). Він звертає особливу увагу на те, що точний порядок школи повинен бути запозичений з природи, що необхідно починати з спостережень за цими процесами, які природа проявляє всюди в своїх діях.

Учнівське самоврядування як форма організації життєдіяльності колективу учнів, що забезпечує розвиток їхньої самостійності в прийнятті та реалізації рішення для досягнення суспільно значущих цілей, при певних умовах може сприяти вирішенню проблеми формування і розвитку соціальної активності особистості, лідерських якостей.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ШКІЛЬНОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УПРАВЛІННІ ШКОЛОЮ

2.1. Оптимізація змісту, форм організації та методів впровадження шкільного самоврядування в управлінні закладом загальної середньої освіти

Порядок створення органів учнівського самоврядування, їхні цілі, структура та функції, права та обов'язки обраного активу, порядок його роботи визначено в «Положенні про учнівське самоврядування» затвердженому на педагогічному раді закладу загальної середньої освіти.

До методів організації діяльності самоврядування належать:

- 1) Громадські доручення;
- 2) Громадська думка;
- 3) Позитивне стимулювання;
- 4) Педагогічне інструментування конкретної справи;
- 5) Змагальна діяльність;
- 6) Традиції і ритуали;

- 7) Особистий приклад;
- 8) Метод заохочення учасників діяльності.

До методів розвитку учнівського самоврядування належать:

- 1) метод авансованої довіри;
- 2) метод відповідального доручительства;
- 3) метод особистого прикладу;
- 4) метод переконання;
- 5) метод громадської думки;
- 6) метод заохочення;
- 7) ігри;
- 8) змагання;
- 9) ритуали;
- 10) традиції;
- 11) метод «педагогічної інструментовки конкретної справи»
- 12) озброєння учнівського активу технологією підготовки і проведення конкретної справи.

Способи організації самоврядування в класі є анкетування учнів, проведення передвиборної компанії кандидатів, вибори президента і міністрів класу, вибори президента школи та міністрів [57].

Зміст і структура самоврядування, на думку А.С. Гордійчук, діяльність народжує самоврядування, а не навпаки. Головне, щоб ця діяльність була цінною для суспільства і особистісно значущою для дітей, відповідала їхнім інтересам і потребам. Тоді вона викличе в учнів бажання брати участь в ній, здійснювати індивідуальні та колективні дії по її планування, підготовки та проведення, виконувати постійні і тимчасові доручення, а значить, діяльність стане самокерованою. Поступово самоврядуванням будуть охоплені всі або більшість сторін життєдіяльності шкільного колективу [4].

Учнівське самоврядування складають загальношкільні органи самоврядування – президент, міністерства, які обираються на рік. Головним координуючим органом УС є команда президента. Вона виконує

організаційні, інформаційно-пропагандистські, представницькі функції. У межах цих функцій команда президента уповноважена:

- представляти колектив учнів в громадських організаціях;
- координувати діяльність класних колективів;
- приймати рішення з питань суспільного життя учнів школи,

термінів і порядку проведення зборів, звітів, виборів та інших заходів [36; 42].

Одночасно з президентом вибирають і міністрів школи. Президент координує роботу міністерств (освіти, культури, охорони здоров'я, спорту, ЗМІ). Міністерства очолюють міністри, обрані з числа старшокласників. Міністри організують роботу в міністерствах і відповідають за її якісне та своєчасне виконання. Президент обирається щорічно. Стати президентом може старшокласник, що представив і успішно захистив свою передвиборчу програму і набрав більшість голосів на виборах. Основою організації самоврядування в школі є організація самоврядування в класі. Самоврядування класу складається з розподілу конкретних обов'язків між окремими учнями, вибору відповідальних за найбільш важливі сектори роботи учнів. Загальна класні збори на початку навчального року вибирає президента класу. Президент класу керує справами класу, організовує клас, інформує, представляє його інтереси в інших органах самоврядування, контролює творчий процес, стежить за дисципліною і відвідуваністю. На загальних зборах вибирається також актив класу - помічники президента, тобто міністри, які відповідають за конкретні питання, а також вони входять в міністерства.

Функції президента школи:

- Підготовка та проведення зборів учнівської ради.
- Складання графіка роботи учнівської ради на навчальний рік, місяць і тиждень.
- Організація роботи з виконання учнівської ради
- Контроль над виконанням роботи.

- Розподіл обов'язків при проведенні заходів.
- Участь в щотижневих зборах учнівської ради.
- Проведення зборів міністрів школи,
- Контроль організації і роботи міністерств.

Функції міністрів школи:

1. Захист прав та інтересів учнів, вирішення конфліктних ситуацій в межах своєї компетентності.
2. Участь в управлінні внутрішньошкільними відносинами, в формуванні громадської думки, в зміцненні зв'язків з іншими шкільними колективами.
3. Планування, підготовка та проведення ключових творчих справ.
4. Контроль за дисципліною і порядком, виконанням правил внутрішнього розпорядку, чергуванням по школі, організацією вільного часу учнів.
5. Організація роботи з молодшими школярами.
6. Здійснює виконання рішень конференції учнів, створює умови і реалізує виконання дитячими колективами (класами, об'єднаннями) програми діяльності.
7. Організовує роботу міністерств.
8. Готує: а) програми діяльності міністерств; б) сценарії загальношкільних заходів в) положення про конкурси, акції та інші матеріали організації життя учнівського самоврядування.
9. Комплектує групи активу під конкретні справи, організовує їх роботу з активом учнів класних колективів.
10. Дає доручення первинним колективам і перевіряє їх виконання.
11. Звертається при виникненні конфліктних ситуацій в Раду школи.
12. Звітує про свою роботу перед Конференцією учнів і вносить пропозиції щодо вдосконалення життєдіяльності учнівських колективів [36].

Сполучним органом учнівського самоврядування є загальношкільна конференція, а також вважається вищим органом учнівського

самоврядування. Вона збирається один раз в семестр, і з правом вирішального голосу в ній беруть участь по десять представників від учнівських колективів з 7-го по 11-й класи, класні керівники. Конференція має наступні функції:

- заслуховує звіт президента школи і міністрів школи, оцінює результати за семестр.

- Розглядає і приймає стратегічні управлінські рішення, що визначають життєдіяльність колективу учнів на наступний навчальний рік (сфера діяльності учнівського самоврядування, форми і зміст діяльності).

- Стверджує нормативні документи учнівського самоврядування (положення, правила, декларації та ін.), вносить в них зміни і доповнення.

- Виробляє рекомендації до внесення змін в програму діяльності органів самоврядування. На конференції всі рішення приймаються колективно після обговорення, спірні питання вирішуються в вільній дискусії, де кожен має право голосу. Рішення приймаються більшістю голосів, при цьому думка меншості вислуховується і враховується в роботі [12; 44].

Засідання проводяться відкрито, тобто всі бажаючі можуть на ній присутні, а рішення прийняті органами самоврядування публікуються для загального відома (через газету, на стенді). У разі незгоди з рішенням будь-який член колективу має право опротестувати це рішення у вищому органі самоврядування. Позачергова конференція може бути скликана для розгляду невідкладних питань, що стосуються діяльності органів самоврядування на вимогу не менш як 20 членів колективу учнів 7-11-х класів. Структурними підрозділами учнівського самоврядування є міністерства, в повноваження яких входить робота по реалізації основних напрямків виховної діяльності школи. Можливі варіанти: міністерство освіти, міністерство культури, міністерство охорони здоров'я, міністерство спорту і міністерство ЗМІ.

Функції міністерства освіти

- облік успішності, відвідуваності;

- організація і проведення позакласних заходів з предметів, семінарів, конференцій;
- набір команд на інтелектуальні конкурси та ігри;
- організація і проведення Дня самоврядування.

Функції міністерства культури:

- організація концертів, свят, конкурсів шоу, осіннього балу;
- випуски рукописних журналів, газет;
- допомога в оформленні актового залу і проведення заходів.

Функції міністерства охорони здоров'я:

- бере участь в організації та проведенні днів здоров'я;
- проведення фіз.хвилинок;
- конференції на тему здоров'я;
- організація виставок, участь в конкурсах по здоров'я.

Функції міністерства спорту:

- Визначає кращих спортсменів і нагороджує їх;
- Бере участь в організації та проведенні щорічних командних ігор;
- проведення фіз.хвилинок;
- допомога в організації шкільних змагань з волейболу, баскетболу.
- проведення конкурсів та організація шкільних газет про спорт [12].

Умовами створення цілісної та безперервної системи учнівського самоврядування є: організаційна єдність шкільної системи учнівського самоврядування і самоврядування школярів муніципалітету, краю, міста; єдиний ритм життя і діяльності шкільного колективу; включення учнівського самоврядування в систему змагання з єдиною системою підведення підсумків і стимулювання учнів; суспільно-корисний характер діяльності учнів в шкільних структурах органічно поєднується з діяльністю хлопців в мікрорайоні; - загальні інформації, гласність суспільного життя [61].

Також варто враховувати певні вимоги до формування системи самоврядування учнів:

1. Вимога наступності з навчальною діяльністю, згідно з яким самоврядування сприяє кращій реалізації навчальної та довольної формам діяльності учнів.
 2. Вимога комплексного підходу до формування системи самоврядування, який передбачає знаходити такі його форми, які найбільш успішно вирішують взаємопов'язані завдання виховної роботи.
 3. Вимога абсолютної добровільності участі учнів в різних формах самоуправлінської діяльності.
 4. Вимога різноманітності форм самоврядування, змінності його видів, що забезпечують сферу творчого, суспільно-корисного самовираження кожного учня.
 5. Вимога реалізації самоврядування в різноманітних комунікативних просторах: організаціях, асоціаціях, клубах за інтересами, творчих колективах.
 6. Вимога координації діяльності різних організацій, що діють на принципах самоврядування, з метою забезпечення їх творчої співпраці [25].
- розглянемо основні підходи до розуміння технології. Термін «технологія» (від грецького *techne* - мистецтво, майстерність, вміння і *logos* - слово, поняття, вчення), в найбільш загальному значенні - це сукупність прийомів, застосовуваних у якій-небудь справі, майстерності, мистецтві [6.2]. У педагогіці виділяють педагогічні (освітні) технології, які, в свою чергу поділяються на технології навчання (навчальні) і технології виховання (виховні), іноді говорять і про розвиваючих технологіях, але найчастіше їх зводять до технології розвиваючого навчання, причому переважно в дитячому садку і початковій школі. Існує також кілька різних класифікацій педагогічних технологій за різними підставами, але ми в рамках цієї роботи не будемо приділяти цьому увагу. Проте, на наш погляд, варто було б подумати про те, що технології сприяння становленню в особистості чогось можна було б віднести саме до розвиваючих технологій. Наприклад, в нашому випадку, сприяння самовизначенню та соціалізації, сприяння

ідентифікації та персоналізації особистості школяра. Наступний важливий аспект - це ознаки технології, її відмежування від інших подібних понять, перш за все від методу і методики. Досить велике різноманіття підходів до цього поняття було розглянуто ще Селевко Г.К. [6.3] і слідом за ним цілим рядом дослідників, тому ми не будемо на цьому зупинятися. Більшістю педагогів педагогічна технологія розглядається як сукупність і послідовність реалізації педагогічних методів, прийомів і засобів, що дозволяють надати конкретному педагогічному явищу (об'єкта впливу) задані властивості та якості. На наш погляд, головними ознаками технології виступають: 1) опора на конкретну теорію (ідею, концепцію, теоретичне знання); в цьому сенсі технологія - це теорія в дії (розвивальне навчання, випереджаюче навчання, колективна творча справа і т.п. - згадайте: немає нічого практичніше гарну теорію!); 2) відносна незалежність від суб'єкта, що використовує дану технологію, і відповідно відтворюваність (на відміну від авторських методик, які сильно залежать від властивостей автора і виконавця і часто важко або майже невідтворені); 3) алгоритмічний характер (система покрокових дій з фіксацією результатів кожного етапу, з системою моніторингу, з можливими відгалуженнями алгоритму і внесенням коректив на етапах); 4) гарантований результат, який досягається за умови правильного дотримання заданого алгоритму, часто при різному складі учнів, в різних ситуаціях і умовах. Існують спеціальні, вузькі технології, які застосовуються тільки в певних умовах і для певних цілей, і універсальні, застосовні в самих різних обставинах, видах діяльності, для різних цілей. Прикладами універсальних технологій можуть служити технології розвитку критичного мислення, мозкового штурму, КТД, дебатів, кейс-стаді та безліч інших, які застосовуються з успіхом не тільки у вихованні та навчанні дітей різного віку, але і дорослих, і не тільки в основному освіту, а й в додатковому, в умовах дитячого оздоровчого табору, системі підвищення кваліфікації і т.д. і т.п. Хоча звичайно, залишається чимало приватних технологій, які можна застосувати для вирішення досить вузьких педагогічних завдань. Зазначені

ознаки педагогічних технологій, зокрема, показують, чому технологічний підхід стає все більш віддається перевага сьогодні: оскільки відповідає потребам всіх основних суб'єктів у сфері освіти: гарантований результат - для всіх, перш за 101 за все, для дітей і їх батьків, детально прописана система дій - для педагога, незалежність від суб'єкта - для управлінців, опора на науку - як страховка від помилок для держави. Останнє, що обов'язково розглянути при описі конкретних технологій - це структура педагогічної технології. У науковій літературі і в описах педагогічного досвіду можна побачити велику різноманітність думок і з цього питання, в зв'язку з чим виникають складності оцінки та порівняння різних технологій. Найчастіше має місце фрагментарність в описі цілого ряду технологій не дає можливість педагогам-практикам розібратися і застосувати їх у своїй роботі. Ми виходимо з того, що структура технології як сукупність складових її частин, заданих в певній послідовності, повинна відповідати структурі педагогічного процесу. Відповідно, до неї мають увійти такі компоненти: цільовий, змістовний, операційно-діяльнісний і результативно-оцінний. Однак постановці мети завжди повинна передувати діагностика; більш того, діагностика повинна пронизувати весь процес і супроводжуватися при необхідності корекцією. Визначення цілей ж має включати в себе планування, проектування і конструювання (планування - визначення цілей, виявлення завдань, строків, темпів і пропорцій розвитку і / або реалізації того чи іншого явища; проектування - розробка конкретних версій або варіантів розвитку або зміни того чи іншого явища; конструювання - створення матеріального чи ідеального образу, моделі розробляється об'єкта). При цьому у педагога завжди є попереднє уявлення про те, що необхідно розвинути, виховати, сформувати, в якому напрямку йому необхідно працювати в даний момент. Крім того, в технології повинні бути закладені якісь теоретичні основи, наукові факти і ідеї про те, як можна вирішити цю проблему, інакше вона може дати непередбачувані результати. Таким чином, виходить наступна приблизна структура педагогічної технології, яку можна

- використовувати як алгоритм побудови технології - своєрідна «технологія розробки технології»: 1) виявлення проблеми: виявлення суперечностей, які заважають досягати бажаних результатів освіти, розмежування приводів і причин, усвідомлення мотивів;
- 2) попереднє цілепокладання: визначення загальної спрямованості майбутньої роботи;
- 3) пошук теоретичних основ: вибір ідей, пошук закономірностей (зв'язків між педагогічними явищами), відповідних їм принципів, які дозволять вирішити проблему;
- 4) попередня діагностика: реальний рівень сформованості того, на що буде спрямована технологія; готовність, в тому числі мотивація суб'єктів; оцінка ризиків;
- 5) цілепокладання: конкретизація мети, вичленення завдань з урахуванням реальних умов і стану суб'єктів, з позицій необхідності і достатності, а також оптимальності (досягнення найкращих результатів при найменших витратах);
- 6) планування: визначення термінів, темпів і пропорцій реалізації завдань;
- 7) проектування: розробка конкретних версій або варіантів вирішення завдань, послідовності дій, функцій учасників;
- 8) конструювання: розробка моделі майбутнього педагогічного процесу, або педагогічної ситуації, або послідовності ситуацій;
- 9) визначення параметрів поточної діагностики: об'єкти, критерії, показники, методики;
- 10) розробка детального алгоритму дій (операцій) всіх учасників, включаючи способи взаємозв'язку, проміжні результати та їх моніторинг, необхідні способи корекції в разі відхилення від основного алгоритму;
- 11) реалізація алгоритму;
- 12) підсумкова діагностика і оцінка результатів: порівняння отриманих результатів з результатами попередньої та поточної діагностики, їх аналіз, оцінка відповідності поставленим цілям, визначення причин невідповідності;

13) внесення необхідних коректив в саму технологію, перш за все, в алгоритм дій, для подальшого використання і дисемінації цієї технології. Даний алгоритм можна також використовувати для адаптації вже наявних технологій перед застосуванням в діяльності конкретного вчителя, школи та ін. Однак в реальній практиці можливо «згортання» алгоритму, пропуск деяких другорядних компонентів, якщо зрозуміла і прописана основна стратегія [18; 32; 44].

2.2. Інновації шкільного самоврядування в управлінні сучасним закладом загальної середньої освіти

Під інноваціями в освіті розуміється процес вдосконалення педагогічних технологій, сукупності методів, прийомів і засобів навчання [64]. В даний час інноваційна педагогічна діяльність є одним з істотних компонентів освітньої діяльності нашої школи. І це не випадково. Саме інноваційна діяльність не тільки створює основу для створення конкурентоспроможності тієї чи іншої установи на ринку освітніх послуг, але і визначає напрямки професійного зростання педагога, його творчого пошуку, реально сприяє особистісному зростанню учнів.

Одним з напрямків побудови шкільних виховних систем є розвиток шкільного учнівського самоврядування. Йдеться про такі поняття як самоврядування, учнівське шкільне самоврядування, спів управління та ін. Проте існують різні підходи до організації шкільного самоврядування. Зокрема, одні доводять необхідність стверджувати в школі тільки адміністративне керівництво учнівським колективом, інші стверджують, що слід розвивати не самоврядування, а співуправління, треті роблять спробу підмінити учнівське самоврядування громадським самоврядуванням школи [15].

Головний сенс самоврядування полягає в тому, що з його допомогою учасники шкільного життя отримують можливість впливати на шкільну

політику – як через участь у прийнятті рішень, якими керується адміністрація навчального закладу, так і через власну активність в управлінні внутрішньо-шкільними процесами. Самоврядування робить шкільне життя предметом спільної творчості всіх її учасників.

Саме діяльності шкільного самоврядування належить провідна роль у формуванні і розвитку соціальних компетенції в силу того, що вона служить підвищенню активності учня; дає можливість творчої співпраці між педагогами та учнями; створює обстановку, в якій відсутнє зовнішнє оцінювання; орієнтує діяльність учнів на успіх; передбачає варіативність форм організації, засобів і умов діяльності; відображає загальнолюдські цінності. У більшості досліджень соціальна компетенція розглядається як констатація наявності або відсутності у людини тих чи інших знань, умінь, способів дій в соціумі. На основі виділених особливостей сформулюємо визначення соціальних компетенції як інтегративної характеристики, що відбиває здатність особистості вступати в ефективні міжособистісні та соціальні відносини, аналізувати, оцінювати ризики, приймати рішення в ситуації невизначеності з урахуванням інтересів, цілей і потреб власних, іншого і не суперечить нормам, цінностям суспільства. При включенні дитини в діяльність шкільного самоврядування, з'являються такі закономірності: 1. Зростає активність особистості. Підвищенню соціальних активності індивіда сприяє засвоєння таких компонентів культури як досвід творчої діяльності і досвід емоційно-ціннісних відносин. Така робота сприяє становленню адекватної самооцінки дитини; констатуючи наявність реальних, оцінених оточенням досягнень, допомагає хлопцям повірити в свої можливості, тим самим сприяє підвищенню пізнавальної активності.

2. У школярів формується творчий стиль життєдіяльності. Цьому сприяє визнання безумовної цінності індивіда; створення обстановки, в якій відсутнє зовнішнє оцінювання; розуміння і співпереживання.

3. Учнем усвідомлюється і реалізується потреба в самоосвіті і самовихованні, в самоорганізації.

4. Найефективніше здійснюється соціалізація особистості. Діяльність в рамках шкільного самоврядування, організована за принципом співпраці, надає учням новий широке коло спілкування і можливість самоствердження в найближчому соціальному оточенні; допомагає їм виробити деякі найнеобхідніші соціальні навички – співпраці, терпимості, подолання важких ситуацій; сприяє освоєнню підростаючим поколінням мистецтва життєвої самоорганізації. Аналіз сучасної виховної практики показує, як необхідно шкільне самоврядування, що забезпечує вироблення таких особистісних якостей і умінь, як самостійність, відповідальність, терпимість, товарицькість, цілеспрямованість, уміння управляти, аналізувати. Самоврядування може розвиватися у всіх видах діяльності учнів, початок йому повинно бути покладено в класному колективі. У школах створюються умови, при яких кожна дитина відчуває причетність вирішення різноманітних проблем, відповідних своїм інтересам і потребам. Розвиток компонентів соціальних компетенції школярів можливо за допомогою участі в програмі розвитку особистісних якостей через участь в учнівському самоврядуванні. За участю в такій програмі кожен учень стає учасником самоврядування в класі, він здатний впливати на колективну думку, суспільне життя. Також кожен учень може спробувати себе в різних ролях: і в ролі лідера, організатора, і в ролі виконавця.

В умовах школи об'єднання учнів в колектив здійснюється цілеспрямовано і послідовно, згідно завданням виховання. Вивчення виховних можливостей учнівського колективу, особистості кожного вихованця, їх взаємодії, заснованого на постійному духовному збагаченні один одного і колективу в цілому, дозволяє вихователю розглядати колектив як явище педагогічне.

Учнівський колектив надає виховний вплив на особистість в умовах, коли він перетворюється в носія виховних функцій. Дослідники виділяють три функції:

функцію організаційну – учнівський колектив сам керує своєю суспільно-корисною діяльністю;

функцію ідейно-виховну – учнівський колектив стає носієм і пропагандистом ідейно-моральних переконань;

функцію стимулювання - колектив сприяє формуванню морально цінних стимулів всіх суспільно корисних справ, регулює поведінку своїх членів, їх взаємовідносини.

Інтеграція і диференціація педагогічного управління і учнівського самоврядування припускають, що відносини педагогів і учнів в процесі розвитку самоврядування будуються на основі співробітництва. Така співпраця забезпечується наявністю прийнятих як педагогами, так і учнями певних правил, делегуванням учням реальних управлінських відносин, створенням обстановки взаємної відповідальності і взаємної довіри [1,2].

Робота учнівського самоврядування базується на принципах:

- ✓ самостійності при вирішенні питань в рамках повноважень, закріплених в статуті навчального закладу або органу дитячого самоврядування;
- ✓ відповідальності органів дитячого самоврядування перед членами колективу, педагогами, батьками;
- ✓ різноманітності форм організації дитячого самоврядування;
- ✓ взаємозв'язку між різними рівнями дитячого самоврядування;
- ✓ відкритості та прозорості діяльності в усіх сферах самоврядування;
- ✓ системності планування і реалізації програм і проєктів;
- ✓ консультативно-педагогічної підтримки дорослими.

Сьогодні шкільне самоврядування розглядається як форма творчої співпраці вчителів та учнів, як спосіб виявлення організаторських і виконавських здібностей і можливостей учнів в різних видах діяльності, спілкування і відносин, як один з методів розвитку в колективі громадської думки і вироблення управлінських навичок і умінь. Одна з найважливіших функцій для здійснення управлінської діяльності – вміння розробляти і

приймати рішення. Для учнів дуже важливо привчатися до прийняття самостійних рішень. І в цьому допомагає налагоджена робота в органах учнівського самоврядування школи. Ця схема запобігає елементам змагання в процесі прийняття рішень, але її не можна використовувати занадто часто, особливо, щоб наполягти на вирішенні (пропозиції) дорослих (керівників). Формуючи можливості участі учнів в процесі прийняття рішень, необхідно звернути особливу увагу на розвиток розуміння ними поваги прав і думки інших осіб, взаємозв'язок прав і обов'язків людини. 102 Багато в чому розвиток бажання і здібності учнів брати участь в процесі прийняття рішень залежить від ролі, яку відіграють дорослі з їх оточення, а також від самого досвіду участі. Весь процес вироблення рішень здійснюється шляхом управлінських операцій, основу яких становить системний аналіз. Він складається з збору та аналізу інформації про суб'єкт і об'єкт управління, підготовки варіантів рішень і відбору кращих, прийняття їх органами самоврядування. Щоб рішення було діловим, потрібно дотримуватися таких правил його розробки. Прийняття та розробка рішення починаються з доручення. З огляду на вік учнів і те, що постійні доручення їм просто швидко набридають, необхідно їх часто міняти і чергувати. Необхідно, щоб учні проходили школу оволодіння організаторськими навичками: сьогодні - організатор, лідер, ведучий, завтра - виконавець. Доручення слід розподіляти з урахуванням індивідуальних здібностей та можливостей учнів. Розподіл доручень дає можливість кожному протягом року взяти участь в розробці, проведенні та аналізі декількох творчих справ, створює умови для реалізації і розвитку організаторських здібностей, розвитку вмінь і навичок вироблення і прийняття рішень. Розвивати вміння і навички прийняття рішень слід поетапно:

1. Період підготовки до участі в розробці й прийнятті рішень.
2. Період індивідуальних разових громадських доручень з розробки та проведення конкретних пропозицій.
3. Етап вироблення вміння аналізувати.

4. Період відпрацювання взаємодії виборних органів у виробленні і прийнятті управлінського рішення.

5. Період активного оволодіння функціями самоврядування.

6. Етап реалізації організаторських і виконавських здібностей і можливостей у всіх сферах життя школи і учнівського самоврядування. На цьому етапі найбільш повного розвитку отримують такі вміння, як:

- ✓ планування роботи;
- ✓ обробка управлінської інформації;
- ✓ контроль за ходом виконання рішень;
- ✓ визначення сфери дій;
- ✓ розуміння і пояснення ділових ситуацій;
- ✓ перебудова роботи в мінливих ситуаціях;
- ✓ зіставлення результатів з вихідної заданої метою;
- ✓ обґрунтування необхідності вирішення, яке приймається;
- ✓ аналіз перешкод, що виникають в процесі роботи;
- ✓ пошук шляхів їх усунення;
- ✓ виділення і точне формулювання конкретної управлінської ситуації;
- ✓ пошук способів вирішення управлінських ситуацій;
- ✓ обґрунтований вибір методу і організаційної форми для вирішення конкретного завдання і виконання прийнятого рішення;
- ✓ зіставлення власного варіанту вирішення з іншими;
- ✓ налагодження ділових контактів учнів на основі загальних справ;
- ✓ відповідальність за рішення, яке приймається.

Як майбутні повноправні громадяни, старшокласники вимагають стимулювання участі в соціальних життя для розвитку їх самоповаги і соціальних компетенції. Участь учнів в соціальних життя призводить до зменшення кількості і глибини кризових явищ в молодіжному середовищі, в

той час, як недолік соціального досвіду призводить до проблем психологічного розвитку і поведінки учнів.

Організаційне саморегулювання. Гнучкість в реалізації організаторських функцій членами учнівських колективів, стійке вплив активу на колектив, здатність останнього самостійно змінювати свою структуру з метою більш успішного вирішення організаційних задач. Колективний самоконтроль Постійний самоаналіз органами самоврядування та окремими організаторами своєї діяльності і на основі цього пошук більш ефективних рішень поставлених завдань. Життя вносить свої корективи, і, завдяки ініціативі педагогів, творчості учнів, складові структуру учнівського самоврядування змінюються, удосконалюються. Учнівське самоврядування розглядається як школа відпрацювання навичку соціальних відносин, як модель соціальної діяльності, заснованої на цінностях громадянського суспільства: демократії, свободи, плюралізму, повага до закону. При організації самоврядування і реалізації програми учнівського самоврядування в загальноосвітніх установах рекомендується спиратися на наступні пріоритетні принципи:

- вільний вибір загальноосвітнім закладом моделі учнівського самоврядування виходячи зі своєї специфіки і наявних традицій;
- орієнтація на особистісні та колективні інтереси, потреби, здібності всіх учасників освітнього процесу (учнів, педагогів, батьків);
- діяльнісна основа учнівського самоврядування, що дозволяє спрямовувати енергію підростаючого покоління на соціально корисні справи;
- тісний контакт загальноосвітнього закладу з органами місцевого самоврядування. Перераховані принципи складають основу організації самоврядування загальноосвітнього закладу, яка відповідає головним принципам гуманістичної педагогіки, визнання унікальності і самоцінності людини, його права на самореалізацію, особистісно-рівноправна позиція всіх учасників освітнього процесу, орієнтація на інтереси учнів, повага їх прав і свобод. Для розробки проекту учнівського самоврядування доцільно

звернутися до моделювання. В процесі моделювання можуть бути створені різні моделі інноваційної діяльності: змістовні, управлінські, нормативно-правові та інші, які складуть основу майбутнього проекту [15; 21].

До них відносять:

1. Адміністративна модель – це формально-правове самоврядування, засноване на вимогах законодавчих та локальних актів. За допомогою цієї моделі учасники освітнього процесу, в тому числі школярі (через учнівську секцію шкільної ради), реалізують свої громадянські права на участь в управлінні справами загальноосвітнього закладу і місцевої громади. Сильні сторони: 1) повну відповідність вимогам законів та під законних актів, що регулюють діяльність загальноосвітнього закладу; 2) наявність можливостей для учасників освітнього процесу в реалізації і захисту своїх цивільних прав.

Слабкі сторони: 1) виключення потенціалу виховних програм (в тому числі і ігрових), що реалізуються в загальноосвітньому закладі; 2) формалізація процесу виборів органів самоврядування, в тому числі і учнівського; 3) недостатнє врахування вікових особливостей школярів.

2. Ігрова модель – самоврядування, засноване на дотриманні всіх законодавчих і нормативних актів, гармонійно вписаних в правила гри, що моделює діяльність основних структур держави, місцевої громади (муніципального освіти), загальноосвітнього закладу (в залежності від конкретної моделі). Саме правила гри регламентують взаємовідносини всіх учасників освітнього процесу в рамках ігрової взаємодії.

Сильні сторони: 1) максимальне використання виховного потенціалу гри і ігрової технології; 2) учнівське самоврядування розглядається в якості спеціальної виховної програми.

Слабкі сторони: 1) незважаючи на те, що ця модель гармонійно поєднує нормативно-правову базу самоврядування загальноосвітнього закладу і виховну роботу, при психологічну неготовність педагогічного колективу до її впровадження така модель може розглядатися деякими педагогічними працівниками як певний відступ від традицій, що склалися в управлінні

загальноосвітнім установою; 2) надмірне захоплення ігровою стороною процесу; 3) можливість реалізації даної моделі в повній мірі тільки в умовах дитячого оздоровчого табору в якості навчання активу шкільного самоврядування.

3. Роздільна адміністративно-ігрова модель – це поєднання двох перших моделей з переважним використанням можливостей формально-правового самоврядування і включенням в життя загальноосвітнього закладу один раз на рік або чверть ігрової практики у вигляді заміщення посад педагогів школярами.

4. Суміщена адміністративно-ігрова модель - це поєднання двох перших моделей, але з переважним використанням можливостей ігрової технології, коли в ігровий процес включаються всі учасники освітнього процесу (учні, вчителі, батьки), а в компетенції формально-правового самоврядування залишаються лише принципові питання (охорона життя і здоров'я школярів, виконання обов'язкового державного освітнього мінімуму і т. д.). Безумовно, що загальноосвітній заклад самостійно вирішує питання про те, яка модель або її модифікації в найбільшій мірою відповідають завданням подальшого розвитку самої установи [52].

Розвиток учнівського самоврядування в загальноосвітньому закладі у величезній мірі залежить від директора і його заступників. Їх зацікавленість, шанобливе ставлення до органів самоврядування, до їх представників, розуміння важливості їх різноманіття, вміння знайти компромісне рішення, матеріальна і моральна підтримка педагогів, учнів і батьків, активно включених в самоврядування, - все це є важливою умовою створення в школі ефективної системи самоврядування, де реальну роль відіграють всі учасники освітнього процесу. Директор загальноосвітнього закладу відповідає за розробку стратегії виховного процесу, включаючи діяльність учнівського самоврядування. Крім того, директор регулює процеси створення правової бази та матеріально-технічного забезпечення функціонування учнівського самоврядування. Заступник директора з

виховної роботи бере активну участь в розробці концепції та програми розвитку учнівського самоврядування, займається питаннями методичного забезпечення та навчання активу школярів. Дуже важливо, щоб заступник директора співпрацював з класними керівниками, вибираючи разом з ними відповідний варіант самоврядування в кожному класі, його відповідність загальношкільної моделі. Крім того, в його компетенцію входить консультування органів учнівського самоврядування з усього кола питань. Старший педагог-організатор займається практичними питаннями, підтримуючи органи учнівського самоврядування, як на рівні загальноосвітнього закладу, так і на рівні первинних колективів. Це один з найважливіших фахівців, безпосередньо реалізують виховні програми різної спрямованості в загальноосвітньому закладі. У його функціонал, як правило, входить координування діяльності дитячих і молодіжних громадських об'єднань, що діють в загальноосвітньому закладі, їх взаємодія з учнівським самоврядуванням. Великий внесок у створення умов для розвитку учнівського самоврядування покликаний внести класний керівник, який має можливість добре вивчити інтереси учнів, знайти шлях індивідуальної підтримки кожного, подолати ті проблеми, які виникають в колективі класу. Такий педагог, що володіє серйозними соціально-психологічними знаннями, здатний надати підтримку своїм колегам в реалізації принципів самоврядування в різних сферах шкільного життя (організація дозвілля, спорт, ЗМІ і т. д.) [65].

Особливу роль у розвитку учнівського самоврядування покликаний зіграти педагог-психолог. Завдяки своїм професійним знанням, він може допомогти виявити лідерські, організаторські здібності дітей, організувати постійно діючу систему психологічної підтримки активістів самоврядування; консультувати класних керівників, педагогів і адміністрацію з різних проблем, що виникають в процесі організації учнівського самоврядування. Учитель-предметник також може внести свій вклад в розвиток учнівського самоврядування, консультуючи школярів за профілем свого предмета,

наприклад, під час підготовки чергового заходу, що проводиться силами активу учнів (вікторина, олімпіада, конкурс і т. П.), при підготовці нормативних актів. При бажанні він може привнести освітні елементи, змістовно пов'язані з учнівським самоврядуванням, в проведення конкретних уроків. Вчителі суспільствознавства, історії та права мають можливість опрацювати питання про включення проблем, пов'язаних з самоврядуванням, в навчальні курси. Крім того, вчитель має можливість безпосередньо включитися в самоврядування загальноосвітнього закладу в якості звичайного учасника. Таким чином, в ефективній системі самоврядування загальноосвітнім закладом, одним із завдань якого є активізація учнівського самоврядування, бере участь в тій чи іншій мірі майже весь педагогічний колектив. При цьому активу учнівського самоврядування необхідно взаємодіяти не тільки з освітньою установою, але іншими окружними службами. При активній роботі та серйозної державної підтримки учнівське самоврядування буде хорошою опорою для створення здорового суспільства та прискорить розвиток суспільної свідомості молоді. Воно допоможе кожному знайти і реалізувати себе в тій області, яка його цікавить, будь то політика, економіка або мистецтво. Так само розвиток учнівського самоврядування прискорить розвиток молодіжних рухів і організацій, що здійснюють захист законних прав та інтересів молодого покоління. А головне, учнівське самоврядування служить для активного спілкування і зближення як класних, так і шкільних колективів, а так само сприяє спілкуванню між школами і різними молодіжними організаціями [18].

2.3. Методичні рекомендації стосовно впровадження шкільного самоврядування в управлінні закладом загальної середньої освіти

Розвиток учнівського самоврядування в загальноосвітньому закладі залежить від успішності вирішення цілої низки завдань організаційного, кадрового, програмно-методичного, соціально-психологічного характеру. Організаційні умови полягають у тому, щоб самоврядування в школі функціонувало на всіх чотирьох рівнях (індивідуальний, первинний колектив, колектив школи, і загальношкільні органи). Перш за все, для цього необхідно проаналізувати соціально-педагогічну ситуацію, в якій працює даний заклад, з'ясувати інтереси і потреби дітей і їх батьків. Важливо також врахувати особливості школи, її профіль, основні завдання, які вона покликана вирішувати, а також сформовані традиції, матеріально-технічні та кадрові можливості. Для розвитку учнівського самоврядування доцільно ширше використовувати можливості шкільних ЗМІ (шкільні стінгазети, радіо і т.д.), а також сучасні комп'ютерні технології, можливості всесвітньої мережі Інтернет [22].

Кадрові умови – можливість професійного росту педагогів в сфері самоврядування. Проведення семінарів, курсів, педагогічних дискусій з найбільш значущих проблем самоврядування і учнівського самоврядування зокрема має бути організовано в рамках продуманої системи і направлено на вдосконалення педагогічної майстерності працівників загальноосвітнього закладу, на їх самоосвіту та бажання співпрацювати з колегами, які беруть участь в процесах самоврядування. Потрібні спецкурс з основ організації учнівського самоврядування в педагогічних вузах країни і спеціальні програми підвищення кваліфікації в установах професійної додаткової освіти працівників освіти. Важливо активізувати участь педагогів у різних професійних конкурсах, тематика яких пов'язана з питаннями організації та розвитку учнівського самоврядування (конкурси моделей самоврядування, виховних систем і ін.). Крім того, необхідно стимулювати включення педагогів в наукову роботу (опис свого досвіду з організації учнівського

самоврядування у вигляді статей для педагогічних журналів, вступ до аспірантури різних науково-педагогічних установ і т.д.). Необхідно протягом навчального року і в період літніх канікул за підтримки педагогів, психологів, батьків та інших фахівців навчати активістів учнівського самоврядування. Вельми сприятливі умови для підготовки активу учнівського самоврядування створюються під час літнього відпочинку учнів на базі позаміських таборів і міських майданчиків [34].

Програмно-методичні умови. Розвиток учнівського самоврядування неможливо без серйозного програмно-методичного забезпечення цього виду діяльності на всіх рівнях. Цілі і завдання програмно-методичних документів повинні відображати загальну стратегію розвитку, основні принципи педагогічної діяльності, головні змістові лінії роботи з розвитку учнівського самоврядування. Це дуже серйозне завдання, вирішення якої може бути розраховане на кілька років під керівництвом найбільш кваліфікованих педагогів української школи і інших фахівців (методистів, викладачів професійних освітніх установ, наукових співробітників). Програми навчання навичкам організації самоврядування повинні містити різні рівні складності і дозволяти педагогу знайти оптимальний варіант роботи з тією чи іншою групою активістів або з окремим дитиною. Вони також повинні бути відкритими для внесення певних змін з урахуванням конкретних педагогічних завдань, відрізнятися змістовністю, варіативністю, гнучкістю використання.

Соціально-психологічні умови. Адміністрації загальноосвітнього закладу рекомендується вести систематичну роз'яснювальну роботу серед тих педагогів, хто висловлює сумнів або явне невдоволення розвитком учнівського самоврядування. Не рекомендується вводити цю виховну програму насильно або штучно, так як педагогічний колектив повинен «дозріти» до розуміння необхідності тісної взаємодії з учнями, і перш за все на рівні тих органів учнівського самоврядування, які можуть грамотно і наполегливо відстоювати і захищати права всіх школярів. Неприпустимо

відношення до даного виду педагогічної діяльності як до «другосортною». Директор, його заступник з виховної роботи повинні постійно підтримувати і заохочувати тих педагогів, хто веде дослідницьку роботу, активно ділиться своїм досвідом, працює над підвищенням ефективності системи самоврядування. Бажано моральне і матеріальне заохочення педагогів, дітей і батьків, які беруть активну участь у самоврядуванні. Про їхній внесок у загальну справу колективу повинні знати всі учасники освітнього процесу [28].

Важливою умовою створення в школі ефективної системи учнівського самоврядування є зацікавленість, шанобливе ставлення до органів самоврядування, до їх представникам з боку адміністрації та педагогів освітньої організації, розуміння важливості і різноманіття їх діяльності, вміння знайти компромісне рішення, моральна підтримка учнів, а також створення ситуацій, де діти і підлітки відчували б свою значущу роль в управлінні освітньою організацією [1,4]. Важливо звернути увагу, що успішність учнівського самоврядування в освітній організації залежить від рішення цілого ряду завдань організаційного, кадрового, програмно-методичного, соціально-психологічного характеру. При організації учнівського самоврядування в школах необхідно враховувати, що освітня організація вільна у виборі моделі учнівського самоврядування, виходячи зі своєї специфіки, досвіду роботи, наявних традицій. Слід підкреслити, що розвиток учнівського с

Самоврядування передбачає орієнтацію на особистісні та колективні інтереси, потреби, здібності всіх учасників освітнього процесу (які навчаються, педагоги, батьки). Діяльнісна основа учнівського самоврядування повинна бути спрямована на соціально-значущі та соціально-корисні для установи справи. Необхідно пам'ятати також про тісну взаємодію учнівського самоврядування з іншими органами самоврядування в освітній організації: педагогічні, батьківські ради, керуючі поради і т. д.

Методичні рекомендації будуть корисні в роботі як для педагогічного колективу, так і учнів, які беруть участь в державно-громадському управлінні своєї освітньої організації шляхом мережевих спільнот. Мережеве співтовариство - це сайт, який містить актуальну і корисну інформацію по учнівському самоврядуванню, має посилання на сайти сторінок усіх шкіл учнівського самоврядування, де можна вивчити Положення по учнівському самоврядуванню (УС), склад УС, модель УС, план заходів, звіт про минулі заходах, контакти УС і іншу корисну інформацію. Поетапний порядок (алгоритм) розробки мережевого співтовариства по учнівському самоврядуванню:

1) пробно-підготовчий етап. На першому етапі рекомендується провідну роль відвести педагогу як організатору проекту. Тут визначається проблематика проекту (виділяються основні напрямки по учнівському самоврядуванню), коло учасників (в проекті можлива участь не тільки педагога і учнів, а й педагогів інших дисциплін, учнів інших навчальних закладів, батьків, фахівців різних областей і ін.), Уточнюються цілі організації проектної діяльності, намічаються терміни реалізації, готуються необхідні ресурси (включаючи розробку ресурсів Інтернету, необхідних для початку проектної діяльності) та ін. Також на пробно-підготовчому етапі повинна проводитися і попередня підготовка учнів, пов'язана з освоєнням комп'ютерного інструментарію, необхідного в запланованому проекті, вивченням ресурсів Інтернету, можливостей здійснення комунікацій, правила роботи в мережевому учнівському співтоваристві та ін.

2) організація мережевого співтовариства. На другому етапі, початковому етапі колективної взаємодії, в створюваних мережевих спільнотах відбувається визначення цілей і завдань, виробляються норми і правила, формуються первинні уявлення кожного про учасників групи, своєї ролі і статус в цій спільноті. При цьому мережеве спілкування багато в чому анонімно, тому коло учасників спільноти не завжди може бути визначений. Мережеве учнівське співтовариство створюється в рамках навчального

проекту, робота учнів на етапі «входження» в проект повинна організовуватися переважно на основі принципу «повного охоплення», під яким ми розуміємо те, що в групове обговорення повинні включатися всі учні навчальної групи. 3) розробка мережевого співтовариства. Третій етап передбачає індивідуальну роботу учнів за своїми темам (або роботу в мікрогрупах), а також консультуючу роль керівника (співробітник відповідальний за роботу з органами учнівського самоврядування), який допомагає учням в складнощах, координує та спрямовує їх роботу. В діяльності учнів і педагогів на етапі розробки мережевого проекту необхідно орієнтуватися на наступні характеристики:

- цілеспрямованість, вмотивованість і результативність індивідуальної та спільної діяльності; спільне визначення цілей учасниками мережевої спільноти;
- інтенсивність мережевих комунікацій, можливість і затребуваність безпосередніх комунікативних зв'язків між усіма учасниками;
- співробітництво в спільну діяльність і взаємна підтримка, відкрита розробка власних ресурсів, доступних для використання іншими навчаючими стікамі мережевої спільноти;
- вибудовування різних форм групової активності, перетворення ситуацій, що виникають з одночасним розумінням того, що джерелом цих перетворень є групова активність;
- здійснення здорового суперництва учасників мережевої спільноти і прагнення до самовдосконалення, ініціювання груповий активності, виконання лідерських функцій за різними напрямками мережевий діяльності;
- формування власного контексту і мови спілкування, своїх правил і норм поведінки, що сприяють визначенню своєрідності мережевої спільноти, формуванню почуття групової приналежності і образу «Ми».

Таким чином, створення мережевого учнівського співтовариства - це формування учнівського самоврядування як колективного суб'єкта діяльності в соціальному середовищі Інтернет.

4) презентація результатів, обговорення (рефлексія). Четвертий етап - це аналіз проектної діяльності, який через характеристики створюваного мережевого співтовариства дозволяє зрозуміти природу активності учнів, простежити динаміку розвитку проекту і сформованість тих новоутворень, які закладаються в структуру особистості учня. При цьому можлива і подальша проектна діяльність, в значній мірі обумовлена внутрішньою активністю учнів, сформованим досвідом спільної діяльності. Це означає, що створюються можливості подальшого зростання суб'єктності учнів, що є визначальним фактором успішного навчання, що реалізується в нашому випадку на основі нових можливостей інформаційних технологій. Основне призначення учнівського самоврядування - задовольняти потреби учнів, спрямовані, перш за все, на захист їхніх громадянських прав і інтересів, участь у вирішенні нагальних проблем загальноосвітнього закладу. Органи самоврядування можуть володіти представницькими і виконавчими функціями. Представницькі функції дають органам самоврядування право брати участь в ухваленні рішень з питань навчальної життя від імені своїх «виборців» - учнів. Такі органи, відповідно, є виборними. Виконавчі органи самоврядування створюються для організації конкретної роботи і можуть формуватися з числа добровольців. Межі влади органів учнівського врядування визначаються статутом освітнього закладу і відповідними йому локальними актами. Форми цієї влади - конкретні органи самоврядування - може вибирати сама освітня організація [18].

Типові помилки при роботі над формуванням учнівських мережевих спільнот [3]:

- Нав'язування думки дорослих, адміністрації школи по створенню мережевої спільноти, надання сайту надмірно офіційного характеру.
- надконтроль з боку дорослого з відбору та розміщення інформації по учнівському самоврядуванню, або навпаки надто вседозволеність в написанні статей про учнівське самоврядування, потурання, відкуп ведення мережевого співтовариства на совість учнів.

- Ситуація невизначеності та непередбачуваності для учнів, нерозуміння структури сайту, з чого почати роботу, які рубрики найбільш важливі, актуальні, затребувані.

- Невідомість правил і норм поведінки, нерозуміння своєї мети участі в співтоваристві, відсутність невербальних механізмів передачі інформації і т. д.

- «Закритість» і ізолюваність органів учнівського самоврядування.

- Перенесення професійного стилю спілкування з уроку, в діяльність по самоврядуванню.

- Зміщення акценту роботи органів учнівського самоврядування тільки на дозвільної діяльності.

- Неправильне тлумачення (використання) юридичних термінів.

- Ігнорування думки меншості.

- Недостатня регламентованість діяльності шкільних учнівських рад нормативно-правовими актами [41].

Сьогодні в мережі Інтернет існує досить багато сайтів, які орієнтовані на розвиток дитини, отримання якісної інформації, можливості дистанційно навчатися, познайомитися з різними субкультурами і т. д. Але важливо не стільки розробити мережеве співтовариство і запустити його в мережу Інтернет, а головне втриматися в рейтингу дитячих уподобань, залучити якомога більше учнів, при цьому, зацікавивши вихованців в подальшому просуванні спільноти, надати їм право в наповненні сайту інформацією. Мережеве співтовариство повинно сприяти вирішенню складних ситуацій завдяки відкритому обговоренню, обміну думками і т. д. Адже не секрет, що багато сайтів, розроблених для дітей, не затребувані самими учнями, тому швидко відживають свій вік, перетворюються в сайти одноденки. У ХХІ столітті необхідний мобільний сайт, який йде в ногу з часом, і навіть випереджає на крок вперед. Інформація в мережевому співтоваристві повинна бути свіжою і актуальною, повинні бути рубрики: обговорення і вирішення складнощів, з якими стикаються учні в шкільному житті, питання,

що зачіпають ситуації в країні і світі в цілому, розповідь про успіхи учнівського самоврядування, конкурсах і багато іншого [52].

Розглянемо рекомендації по формуванню учнівських мережеских спільнот. формування мережеских спільнот учнівського самоврядування найуспішніше при створенні певних умов. Для цього необхідно:

1. Визначити межі групи, члени якої мають можливість зустрічатися, пізнавати один одного, отримувати інформацію про учнівське самоврядування освітніх організацій округу, обмінюватися інформацією, виробляти консолідовані рішення.

2. Розробити чіткі правила роботи в мережевому співтоваристві, що приймаються кожним учасником колективу.

3. Організувати систему спостереження за поведінкою членів учнівського співтовариства, яке може проводитися самими членами спільноти, з використанням розробленої системою санкцій.

4. Сфокусувати учнівське онлайн співтовариство на потреби своїх членів, а не на інтересах адміністрації школи.

5. Актуалізувати мережеве співтовариство, збільшити його затребуваність дитячим (учнівським) колективом. Мережеве співтовариство повинне привертати увагу учнів, піднімати актуальні для дітей питання, транслювати передовий досвід, сприяти обміну інформацією. Учнівське самоврядування повинно давати можливість реальної участі в співуправлінні освітньою організацією.

6. Мінімізувати контроль з боку дорослих, оскільки надмірний сильний контроль спричинить за собою зниження кількості членів учнівського співтовариства.

7. Підтримувати матеріально-технічні (необхідно мати в вільно доступі комп'ютери, для цього можна задіяти кабінет інформатики в школі), фінансові (за розміщення сайту на домені стягується щорічна плата), кадрові ресурси (необхідний постійний людина, яка буде оновлювати сайт, а ще краще адміністратор сайту і модератор).

8. Сформувати в учнівському співтоваристві загальний дух, переконання.

9. Розробити конкретну програму (проект, план) учнівського співтовариства.

10. Зацікавити адміністрацію в розвитку мережевого учнівського співтовариства, розтлумачити розуміння педагогічним колективом змісту і значення діяльності учнівського самоврядування.

11. Проводити моніторинг комунікацій всередині мережевої спільноти, коректне регулювання проблем (тем) обговорень. Безумовно, формуючи учнівське самоврядування не варто обмежуватися тільки мережевим спільнотою, рекомендуємо також використовувати і інші електронні ресурси. Найбільш перспективними в освітніх цілях є шкільні конференції з залученням мережевих Інтернет-спільнот. В умовах мережевої взаємодії проявляються нові можливості для організації діалогу, уявлення телеконференцій як нового виду інтерперсональних і мас-медіа комунікаційних засобів масової інформації, багаті можливості асинхронних і синхронних форм взаємодії учасників спільнот. Варто відзначити, що при формуванні мережевих спільнот в освітніх цілях актуальними залишаються створення мережевих проектів, презентації та використання інших електронних ресурсів [47].

Висновки до розділу 2

Для досягнення самоврядування в сучасному освітньому закладі необхідно вирішити ряд проблем, таких як – формальне функціонування органів самоврядування, без урахування думки і бажання самих учнів. Принцип самодіяльності та ініціативи в роботі з учнями нерідко ігнорується.

Система шкільного самоврядування має три рівні. Перший (базовий) – учнівське самоврядування в класах, другий – шкільне учнівське самоврядування, загальношкільні самоврядування. Аналіз проблеми дозволив виявити і систематизувати умови, реалізація яких сприятиме ефективному самоврядуванню в школі.

Учнівське самоврядування надає дітям можливість самореалізації, самоствердження, саморозвитку та самовиховання. Представляючи інтереси всього учнівського колективу, школярі можуть організовувати і проводити ті справи, які їм цікаві, при цьому виявляючи і розвиваючи свої здібності. Важливим є не тільки результат спільної діяльності школярів, а й сам процес. Належність до дружнього колективу учнів – органу учнівського самоврядування, об'єднаному спільними цілями, інтересами, цінностями – має важливе значення для підлітків, надає їм можливість спілкування, адже саме воно є провідним типом діяльності в цьому віці. Не слід думати, що позитивні якості особистості будуть виховуватися у дітей стихійно, самі по собі, варто лише ввести в дитячому колективі самоврядування, тут необхідною є допомога педагогів і батьків.

Розвиток учнівського самоврядування можливий тільки в тому випадку, якщо воно забезпечене грамотною педагогічною підтримкою.

Головний сенс самоврядування полягає в тому, що з його допомогою учасники шкільного життя отримують можливість впливати на шкільну політику – як через участь у прийнятті рішень, якими керується адміністрація навчального закладу, так і через власну активність в управлінні внутрішньо-шкільними процесами.

Основними (базовими) завданнями органів учнівського самоврядування можна вважати:

- ✓ створення умов для всебічного розвитку особистості;
- ✓ представлення інтересів учнів в органах управління;
- ✓ підтримка і розвиток інтересів учнів;

- ✓ допомога учням в реалізації своїх здібностей в різних сферах діяльності;
- ✓ надання допомоги в соціальному захисті прав і свобод учнів;
- ✓ підтримка учнівської ініціативи.

Порядок створення органів учнівського самоврядування, їхні цілі, структура та функції, права та обов'язки обраного активу, порядок його роботи визначено в «Положенні про учнівське самоврядування» затвердженому на педагогічному раді закладу загальної середньої освіти.

Учнівське самоврядування складають загальношкільні органи самоврядування – президент, міністерства, які обираються на рік. Головним координуючим органом УС є команда президента. Вона виконує організаційні, інформаційно-пропагандистські, представницькі функції. Сполучним органом учнівського самоврядування є загальношкільна конференція, а також вважається вищим органом учнівського самоврядування.

Умовами створення цілісної та безперервної системи учнівського самоврядування є: організаційна єдність шкільної системи учнівського самоврядування і самоврядування школярів муніципалітету, краю, міста; єдиний ритм життя і діяльності шкільного колективу; включення учнівського самоврядування в систему змагання з єдиною системою підведення підсумків і стимулювання учнів; суспільно-корисний характер діяльності учнів в шкільних структурах органічно поєднується з діяльністю хлопців в мікрорайоні; загальні інформації, гласність суспільного життя.

ВИСНОВКИ

Сучасному суспільству потрібні люди, здатні приймати самостійні рішення в ситуації вибору, здатні до співпраці, які характеризуються мобільністю, динамізмом, конструктивністю, є готовими до міжкультурної взаємодії, з почуттям відповідальності за долю країни і економічне

процвітання. Одним зі шляхів розвитку та навчання таких майбутніх громадян є учнівське самоврядування.

В Радянському Союзі вагомий внесок у відновлення теорії самоврядування, а також в практику його розвитку здійснив А. С. Макаренко, який переконливо виявив і розкрив основні елементи системи управління життям шкільного колективу: постановка цілей, планування, організація і самоврядування.

З середини 1930-х років почалося зниження рівня поширення учнівського самоврядування через значні порушення освітніх принципів в управлінні школами та скорочення освітньої роботи до «освітньої діяльності». Іншими словами, школярі не мали можливості брати участь в учнівському самоврядуванні, діяльність школи була зосереджена виключно на освітньому процесі.

В середині 1950-х років в учнівському самоврядуванні з'явилися нові форми роботи, вони були пов'язані з сільською школою: виробничі бригади, середні школи, якими керували загальні збори профспілкових об'єднань і т. д. Ця методологія дозволила включити всіх дітей в активну неформальну діяльність і пропонувати чергування керівництва і підпорядкування в процесі самоврядування, а також досвід ключових справ.

Учнівське самоврядування як форма організації життєдіяльності колективу учнів, що забезпечує розвиток їхньої самостійності в прийнятті та реалізації рішення для досягнення суспільно значущих цілей, при певних умовах може сприяти вирішенню проблеми формування і розвитку соціальної активності особистості, лідерських якостей.

За допомогою учнівського самоврядування вирішуються такі завдання як: виховання громадянина з високою демократичною культурою, здатного до соціальної творчості, який вмє діяти в інтересах вдосконалення своєї особистості, суспільства і Вітчизни; формування таких якостей особистості, які дозволили б їй самостійно включатися в необхідні суспільству соціальну діяльність і відносини.

Для досягнення самоврядування в сучасному освітньому закладі необхідно вирішити ряд проблем, таких як – формальне функціонування органів самоврядування, без урахування думки і бажання самих учнів. Принцип самодіяльності та ініціативи в роботі з учнями нерідко ігнорується.

Головний сенс самоврядування полягає в тому, що з його допомогою учасники шкільного життя отримують можливість впливати на шкільну політику – як через участь у прийнятті рішень, якими керується адміністрація навчального закладу, так і через власну активність в управлінні внутрішньо-шкільними процесами.

Основними (базовими) завданнями органів учнівського самоврядування можна вважати:

- ✓ створення умов для всебічного розвитку особистості;
- ✓ представлення інтересів учнів в органах управління;
- ✓ підтримка і розвиток інтересів учнів;
- ✓ допомога учням в реалізації своїх здібностей в різних сферах діяльності;
- ✓ надання допомоги в соціальному захисті прав і свобод учнів;
- ✓ підтримка учнівської ініціативи.

Можна виділити кілька напрямків діяльності органів учнівського самоврядування:

- ✓ представницький напрямок – включає в себе участь учнівської ради в обговоренні шкільних проблем і прийнятті рішень, а так само участь у роботі органів загальношкільного самоврядування;
- ✓ вирішення конфліктів – врегулювання внутрішньошкільних конфліктів за принципом добровільності;
- ✓ інформаційний напрямок – інформування учнів про діяльність шкільної ради;
- ✓ шефський напрямок – шефство старших над молодшими;
- ✓ зовнішні зв'язки – організація взаємодії з позашкільними структурами;

- ✓ організаторський напрямок – підтримка закладів дозвілля та інших ініціатив школярів;
- ✓ правозахисний напрям – захист прав учнів.

Порядок створення органів учнівського самоврядування, їхні цілі, структура та функції, права та обов'язки обраного активу, порядок його роботи визначено в «Положенні про учнівське самоврядування» затвердженому на педагогічному раді закладу загальної середньої освіти.

Учнівське самоврядування складають загальношкільні органи самоврядування – президент, міністерства, які обираються на рік. Головним координуючим органом УС є команда президента. Вона виконує організаційні, інформаційно-пропагандистські, представницькі функції. Сполучним органом учнівського самоврядування є загальношкільна конференція, а також вважається вищим органом учнівського самоврядування.

Умовами створення цілісної та безперервної системи учнівського самоврядування є: організаційна єдність шкільної системи учнівського самоврядування і самоврядування школярів муніципалітету, краю, міста; єдиний ритм життя і діяльності шкільного колективу; включення учнівського самоврядування в систему змагання з єдиною системою підведення підсумків і стимулювання учнів; суспільно-корисний характер діяльності учнів в шкільних структурах органічно поєднується з діяльністю хлопців в мікрорайоні; - загальні інформації, гласність суспільного життя.

РЕЗІЮМЕ

Метою освітньої діяльності є адаптація учнів до сучасного суспільства, в якому буде відбуватися їхнє майбутнє життя. Найбільш ефективні системи освіти спрямовані на розвиток тих якостей, які дозволяють людині комфортно почувати себе в суспільстві. Сучасному суспільству потрібні люди, здатні приймати самостійні рішення в ситуації вибору, здатні до співпраці, які характеризуються мобільністю, динамізмом,

конструктивністю, є готовими до міжкультурної взаємодії, з почуттям відповідальності за долю країни і економічне процвітання. Одним зі шляхів розвитку та навчання таких майбутніх громадян є учнівське самоврядування їхніх інтересів, духовних запитів і потреб у професійному самовизначенні.

Суспільна та педагогічна значимість теми зумовили вибір дипломної магістерської роботи: «Шкільне самоврядування в управлінні закладом загальної середньої освіти».

Дипломна магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (79 найменувань).

У першому розділі цієї роботи згадано історію шкільного самоврядування, проаналізовано його сучасний стан, недоліки та труднощі в організації шкільного самоврядування. Був розкритий вплив шкільного самоврядування на розвиток та виховання учнів.

У другому розділі розкриті практичні аспекти реалізації завдань шкільного самоврядування, запропоновані методичні рекомендації впровадження шкільного самоврядування у життя школи. Аналіз проблеми дозволив виявити і систематизувати умови, реалізація яких сприятиме ефективному самоврядуванню в школі.

Ключові слова: самоврядування, виховання, розвиток, компетентнісний підхід, компетентність, виховання, індивід, особистість, лідер.

SUMMARY

The social and pedagogical significance of the topic led to the choice of master's thesis: "School self-government in the management of general secondary education."

The first section of this paper mentions the history of school self-government, analyzes its current state, difficulties in organizing school self-

government. The influence of school self-government on the development and upbringing of students was also explored.

The second section reveals the practical aspects of the implementation of school self-government tasks, offers guidelines for the implementation of school self-government in school life. The analysis of the problem allowed to identify and systematize the conditions, the implementation of which will promote effective self-government in the school.

Key words: self-government, education, development, approach, competence, education, individual, personality, leader.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арбеніна В. Л., Волянська О. В., Зінчина О. Б., Куряча М. А., Ніколаєвська А. М.. Підліток у великому місті: фактори та механізми соціалізації / Харківський національний ун-т ім. В.Н.Каразіна / Людмила Георгіївна Сокурянська (ред.). — Х., 2000. — 206с.

2. Ахтамзян, Н. Учнівське самоврядування в Німеччині // Шкільний світ. - 2005.- №42. - С.23-24.
3. Байрамова М. Технології учнівського самоврядування // Директор школи. – 2003. – №15. – С.14-15; № 16. – С.11-12.
4. Байрамова М. Технології учнівського самоврядування // Завуч. – 2004. – №11. – С.4-12.
5. Бачинська Є.М Організація учнівського самоврядування в закладах освіти Київської області: Навч.-метод. посіб. / Київський обласний ін-т післядипломної освіти педагогічних кадрів. — Біла Церква : КОШОПК, 2002. — 90с. К 371 Б 32
6. Бережний, С., Тарновська А. , Бережна Г. Знаємо, можемо, хочемо : досвід організації самоврядування в Першій українській гімназії м. Миколаєва // Освіта. - 2003. - №58 (17-24 грудня). - С.4-7.
7. Березіна Н. О., Вінда О. В., Галябарник М. М., Дем'янюк Т. Д., Кириленко С. В. Запрошуємо до діалогу: Посібник для підлітків 11-14 років:За проектом "Діалог" / АПН України; Науково-методичний центр середньої освіти; Всеукраїнська благодійна організація "Громадська Рада з соціальних проблем розвитку підростаючого покоління". — К. : Богдана, 2003. — 126с.
8. Бірюк, О. Дайте учням ініціативу! : шкільний конкурс учнівського самоврядування // Директор школи (Шкільний світ). - 2006. - №2. - С. 20-21.
9. Бісик Н. М. Підготовка майбутніх учителів до формування культури міжособистісних взаємин старших підлітків: Метод. посібник / М.В. Левківський (ред.). — Житомир : Видавництво ЖДУ ім. І.Франка, 2005. — 92с. 104
10. Бобрицька В. І. Учнівське самоврядування як засіб підвищення ефективності виховання особистості школяра (на основі спадщини А.С.Макаренка): Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / АПН України; Інститут педагогіки. — К., 1996. — 25с.

11. Божко І.Г. Організація дитячого самоврядування в школі // Позакласний час. – 2000. – №18. – С.35-63.
12. Борисова, Г. Адміністративна модель учнівського самоврядування // Відкритий урок : Розробки, технології, досвід. Науково-методичний журнал. - 2008. - N 1. - С. 69-71.
13. Боришевський М.Й. Виховання самоконтролю в поведінці учнів початкових класів.- К.: Рад. школа, 1980.- 143 с.
14. Брит, Л. Взаємозв'язок між структурами самоврядування // Позакласний час. - 2005. - № 15-16. - С.53-55.
15. Букшина Т., Черняєва Г. Самоврядування в навчальних закладах. Рекомендаційний список літератури // Освіта України. – 8 березня 2000. – №10. – С.11.
16. Валькова, Т. Введення колективного самоврядування в початкових класах // Початкова освіта (Шкільний світ). - К. : Вид. дім "Шкільний світ", 2007. - N 5. - С. 14-16.
17. Варивончик Денис. Здорові діти - здорова планета : Учнівське самоврядування: адреса досвіду - столиця / Варивончик Денис, Кальченко Андрій, Васильєв Геннадій // Освіта. - 2003.- 5-12 лют. - С.4-5.
18. Верещагіна, В. В. Модель системи життєзабезпечення школярів // Виховна робота в школі. - 2005. - № 10. - С.34-36. 105
19. Виховна функція органів студентського самоврядування / Р.В. Сопівник // Пробл. історії України: факти, судження, пошуки: Зб. наук. пр. — 2003. — N Спец. вип. 1, ч. 2. — С. 168-173. Вісник Черкаського університету / Ред.: І.І. Кукурудза. — Черкаси, 2002. — 154 с.
20. Вілянська, Н. День менеджера [Текст] / Н. Вілянська // Завуч (Шкільний світ). - 2005. - №30. - С.8-12.
21. Вчимося демократії: учнівське самоврядування в школі // Шкільний світ : Всеукраїнська газета для вчителів. - 2007. - № 40. - С. 22-24.
22. Гах , О. Учнівська республіка діє : самоврядування у школі // Позакласний час. - 2004. - №21-22. - С.56-58.

23. Гриза, Л. Вічний двигун : проблеми організації учнівського самоврядування // Управління освітою. - 2006. - № 21. - С. 25-27.
24. Гуманізація взаємин учителів і старшокласників у позаурочній роботі загальноосвітньої школи: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / В.О. Мазуріна; Ін-т пробл. виховання. — К., 1999. — 17 с.
25. Данилів, І. І. Структура учнівського парламенту // Виховна робота в школі. - 2006. - № 10. - С. 44. 106
26. Демократизація шкільного життя : досвід // Сільська школа України. - 2005. - № 4. - С.3-18.
27. Дольна І.О. Виховати людину: З досвіду роботи класного керівника. Самоврядування // Виховна робота в школі. – Вересень 2005. – №15. – С.15-29.
28. Доновський, С. Самоврядування у школі // Шкільний світ. - 2004. - №35. - С.7- 10.
29. Дядюк Т. Принципи організації самоврядування // Завуч. – 2006. – №1. – С.9- 10.
30. Іова В. Ю., Люріна Т. І. Формування громадянської культури особистості: Навч.-метод. посібник / Управління освіти і науки Хмельницької обласної держ. адміністрації; Хмельницький обласний ін-т післядипломної педагогічної освіти. — Кам'янець-Подільський : Абетка, 2003. — 172с.
31. Ковганич Г. Оржеховська, В. Учніське самоврядування- один із шляхів самореалізації особистості // Педагогічна газета. - 2005. - № 9(вересень). - С.4-5.
32. Козинський Е.П. Учніське самоврядування в класному колективі // Виховна робота в школі (Управл. осв.). – 2005. – №5. – С.37-38. 61. Колб О. Г. Примірне положення про студентське самоврядування у вищому навчальному закладі України: Метод. рек. з курсу "Конституційне право України" для студ. юрид. ф-тів. — Луцьк : Видавництво "Волинська обласна друкарня", 2001. — 20с.

33. Комарова, П. Учнівське самоврядування - крок за кроком // Завуч. - 2002.- 34. - С.6-8.
34. Корольов , В. Розбудова учнівського самоврядування // Завуч (Шкільний світ). - 2005. - №11. - С.7-9.
35. Кравець Р.В. Організація учнівського самоврядування в сучасній школі // Позакласний час. – 2001. – №22. – С.2-3. 7
36. Красін, С. Учнівське самоврядування: соціально-психологічний аспект // Соціальний педагог (Шкільний світ). - 2007. - N 4. - С. 47-63.
37. Куса, Т. Цікаве шкільне життя: тематичне засідання учнівської ради // Шкільний світ : Всеукраїнська газета для вчителів. - Київ : Редакція газети"Шкільний світ", 2007. - № 8. - С. 18-20.
38. Кухар, В. Модель учнівського самоврядування // Управління школою. - 2004. - №1. - С.2-10.
39. Литвиненко, О. С. Організація діяльності обласної дитячої громадянської організації "Лугарі" // Виховна робота в школі. - 2006. - № 10. - С. 16-18. 86. Лівандовська Л., Кушева Н. Учнівське самоврядування – шлях до самореалізації // Шкільний світ. – 2004. – №7. – С.6-14.
40. Лозинський, Е. П. Організація учнівського колективу // Позакласний час. - 2006. - №15-16. - С.67.
41. Лозинський, Е. Учнівське самоврядування в класному колективі // Директор школи Україна : Науково-методичний журнал. - 2007. - N 6. - С. 58-60.
42. Лопухівська А. Учнівське самоврядування: участь та співучасть // Завуч (Шк. світ). – 2004. – №11. – Вкладка.
43. Мазуркевич, О. К. Учнівське самоврядування // Виховна робота в школі. - 2006. - № 10. - С. 45.
44. 94. Макарова, О. Учнівське самоврядування як засіб підвищення ефективності виховання особистості школяра : Громадянська освіта // Директор школи. - 2000.- 18. - С.12-14.

45. Макіяшик, І. В. Держава Веселкова: модель учнівського самоврядування // Виховна робота в школі. - 2006. - № 10. - С. 35-39
46. Манухін, В. Самоврядування в школі // Підручник для Директора : Журнал управлінської компетентності. - К. : Плеяди, 2007. - N 2. - С. 20-42.
47. Меморандум про наміри щодо співпраці та взаєморозуміння між Всеукраїнською Радою старшокласників, Всеукраїнською Радою учнівського самоврядування професійно-технічних навчальних закладів і Всеукраїнською студентською радою: від 29 жовтня 2007 року // Освіта. - 2007. - № 45. - С. 3.
48. Минюк, О. Гімназійне самоврядування // Завуч (Шкільний світ). - 2007. - Том , N 13. - 15-17. (вкладка)
49. Мистецтво шкільного самоврядування // Упоряд. М.Голубенко. – К.: Ред. загальнопед. газет, 2004. – 120с.
50. Міллер, І. Самовираження дитини // Завуч (Шкільний світ). - 2007. - №2 . - С. 16-18.
51. Набока Б.С. Перспективи розвитку самоврядування в українській школі // Позакласний час. – 2001. – №22. – С.4-11.
52. Організація дитячого самоврядування у школі : [Добірка статей] // Позакласний час. - 2000.- 18. - С.34-57. 128. Організація самоврядування в школі // Управління школою. - 2004. - №1. - С.11-19.
53. Оржеховська В., Ковганич Г. Педагогічні роздуми про учнівське самоврядування // Педагогічна газета. – 2005. – №6. – С.6.
54. Пархомець, І. О. Технологія колективного творчого виховання // Виховна робота в школі. - 2005. - № 12. - С.14-15. 133. Перехейда, О. Учніське самоврядування в гімназії "Ерудит" / О. Перехейда // Директор школи (Шкільний світ). - 2008. - N 2/4. - С. 77-93.
55. Петренко, К. Я сам !: Ще раз про учнівське самоврядування Економікоправового ліцею // Шкільний світ. - 2006. - № 41. - С. 16-17. 135. Підліток: як йому допомогти / Т. Гончаренко (упоряд.). — К. : Редакції загальнопедагогічних газет, 2004. — 120с.

56. Попіль, Г. Гімназійний парламент [Текст] / Г. Попіль // Сільська школа України. - 2005. - № 11. - С.13-17
137. Попухівська, А. Участь та співучасть // Завуч (Шкільний світ). - 2004. - №11. - С.1-3
57. Прибиловська Н.В. Організація учнівського самоврядування // Виховна робота в школі (Управл. осв.). – 2006. – №6. – С.34-44.
58. Про хід організаційних заходів щодо відновлення роботи міської організації учнівського самоврядування // Обдарована дитина : Науково-практичний освітньопопулярний журнал. - 2007. - N 4. - С. 12-14.
59. Проблема формування організаторських умінь майбутніх учителів засобами самоврядування / І.Г. Григор'єва // Вісн. Житомир. держ. ун-ту. — 2004. — N 19. — С. 100- 104.
60. Розвиток учнівського самоврядування – важливий чинник удосконалення навчально-виховної роботи школи // Рабченюк Т.С. Внутрішкільне управління: Практичний посібник. – К.: Рута, 2000. – С.78- 89.
61. Роль куратора в організації роботи учнівського самоврядування класу // Рідна школа : Науково-педагогічний журнал. - 2007. - N 10. - С. 25-26. . - ISSN 0131-6788
62. Романова, Л. М., Ю.А. Посмітна Роль шкільного самоврядування у громадянському вихованні учнів // Виховна робота в школі. - 2005. - № 11. - С.30-33.
63. Сабітова, К. О. Роль самоврядування у формуванні особистості учня // Обдарована дитина : Науково-практичний освітньо-популярний журнал. - 2005. - N3. - С. 33-34.
64. Саламан Т. Учніське самоврядування // Директор школи. – 2001. – №38. – С.7- 10.
65. Самоврядування дітей, а не для дітей : Досвід Першої української гімназії м.Миколаєва // Завуч. - 2003.- 12. - Вкл.- С.1-16.
66. Сахневич І.Д. Самоврядування як фактор громадянського самовизначення // Світ виховання. – №6 (7). – С.20.

67. Сергієнко, В. Учнівське самоврядування - запорука ефективної роботи школи // Світ виховання. - Київ : Інститут проблем виховання АПН України : Науковометодичний центр середньої освіти, 2006. - N 5. - С. 33-37.
68. Сірачева Г. Коштовний скарб тобі на долю випав : учнівське самоврядування. // Освіта. - 2004. - №5-6 (28січня-4лютого). - С.4-5.
69. Спекторенко, О. Цимбалюк Л. Організація учнівського самоврядування в школі // Школа (Шкільний світ) : Інформаційно-методичний журнал. - 2007. - N 9. - С. 71- 75.
70. Станкевич С.В. Організація учнівського самоврядування // Виховна робота в школі (Управл. осв.). – 2005. – №12. – С.2-4.
71. Студентське самоврядування в Україні / Н. Демчук (ред.-упоряд.), Л. Кудіна (ред.-упоряд.). — К. : Молодіжна Альтернатива, 2004. — 60с
72. Тепліцька, Н. Вирішувати - робити - відповідати: система самоврядування в Одеському юридичному ліцеї // Шкільний світ : Всеукраїнська газета для вчителів. - 2007. - № 18. - С. 15-18.
73. Тимченко, Н. А. Формування громадянської компетентності через роботу дитячої організації / Н. А. Тимченко // Виховна робота в школі. - 2006. - № 10. - С. 40-43.
74. Ткач, А. Планування роботи : Учнівське самоврядування - в дії // Позакласний час. - 2005.- №15-16. - С.56-58.
75. Шевченко А.В. Організація учнівського самоврядування : Етапи виховної роботи з дітьми з метою формування етичної цільності на основі розвитку творчого компоненту і самовиховання // Позакласний час. - 2000.- 28-29. - Вкл.- С.73-75.
76. Fredricks, 1., & Eccles, 1. (2006). Is extracurricular participation associated with beneficial outcomes? Concurrent and longitudinal relations. *Developmental Psychology*, 42(4), 698 – 713.
77. Extracurricular Participation and Student Engagement. URL: <https://nces.ed.gov/pubs95/web/95741.asp>

78. Self-Government for Schools. URL:
<http://www.educationengland.org.uk/documents/wp1996a/index.html>.
79. Decentralisation and School-Based Governance: A Comparative Study of Self-Governing School Models. URL:
https://www.researchgate.net/publication/226141191_Decentralisation_and_School-Based_Governance_A_Comparative_Study_of_Self-Governing_School_Models.